

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему УЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
У ДЕТЕКТИВАХ АГАТИ КРІСТІ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0352-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Андрієнко Юрій Олегович

Керівник: д.ф.н., проф. Приходько Г. І.

Рецензент: к.ф.н., доц. Василина К. М.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри _____

Надточій Н. О.

«_____» _____ 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

АНДРІЄНКО ЮРІЮ ОЛЕГОВИЧУ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Уживання фразеологізмів
у детективах Агати Крісті»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Приходько Ганна Іллівна, д.ф.н.,
професор

затверджені наказом ЗНУ від «11» квітня 2023 року № 516-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 5 грудня
2023 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту)
теоретичні засади фразеології; класифікації фразеологічних одиниць;
художній текст; детектив

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно
розробити)

1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) розглянути класифікації
фразеологізмів; 3) проаналізувати різні підходи до класифікації
фразеологізмів; 4) з'ясувати основні функції фразеологізмів; 5) встановити
структурні характеристики англійських фразеологічних виразів; 6) виявити
особливості семантики англійських
фразеологізмів

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Приходько Г.І., д.ф.н., проф.	05.05.2023	05.05.2023
Розділ 1	Приходько Г.І., д.ф.н., проф.	15.06.2023	15.06.2023
Розділ 2	Приходько Г.І., д.ф.н., проф.	05.09.2023	05.09.2023
Висновки	Приходько Г.І., д.ф.н., проф.	15.10.2023	15.10.2023

6. Дата видачі завдання 05.05. 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2023	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2023	виконано
3.	Написання вступу	червень 2023	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2023	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2023	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2023	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2023	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2023	виконано
9.	Захист	грудень 2023	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____
(підпис)

Ю. О. Андрієнко
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

Г. І. Приходько
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____
(підпис)

Е. О. Веремчук
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 73 стор., 71 джерел

Об'єкт дослідження: англomовні фразеологізми у детективах Агати Крісті.

Мета роботи: розкриття особливостей структури й семантики фразеологічних одиниць у творах Агати Крісті.

Теоретико-методологічні засади: класифікації фразеологізмів запропоновані Ш. Баллі, В. В. Виноградовим, І. В. Корунцем, О. В. Куніним, Б. Лабінською, В. Ужченко, Ю. Прадідом).

Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки і країнознавства. У розвідці було проведено аналіз фразеологізмів з погляду семантичної, функціональної, стилістичної та тематичної класифікації, що дало можливість зробити такі висновки:

1) Фразеологія виділилася в окрему лінгвістичну дисципліну на рубежі 40-х років ХХ ст. Це порівняно молода дисципліна, що набирає обертів у своєму розвитку;

2) У сучасній науці про мову фразеологічний зворот й досі не має однозначного визначення, у зв'язку з тим, що існують різні підходи до його вивчення;

3) Роль фразеологізмів у розмовній мові, народній творчості, художній літературі безперечно недооцінена. Вони зберігають і передають нам історичний досвід народу.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, семантична класифікація фразеологізмів, тематичні групи фразеологізмів

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	6
1.1 Фразеологія як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	6
1.2 Визначення фразеологічної одиниці.....	9
1.3 Класифікація фразеологізмів.....	19
1.3.1 Класифікація фразеологічних одиниць за Ш. Баллі.....	19
1.3.2 Семантична класифікація В. В. Виноградова.....	20
1.3.3 Класифікація фразеологізмів за І. В. Корунцем.....	22
1.3.4 Структурно-семантична класифікація О. В. Куніна.....	25
1.3.5 Класифікація фразеологічних одиниць іншими дослідниками.....	26
1.4 Функції фразеологізмів, їх роль у процесі комунікації.....	36
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ДЕТЕКТИВНИХ ТВОРАХ АГАТИ КРІСТІ	39
2.1 Семантична класифікація фразеологізмів у творах Агати Крісті.....	39
2.2 Тематичні групи фразеологізмів у творах Агати Крісті.....	53
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Фразеологія належить до тих складових будь-якої мови, зокрема й англійської, що привертають особливу увагу лінгвістів, оскільки фразеологічний склад мови – це джерело її розвитку, особливо зміни значень слів, а також невичерпне джерело народної мудрості, на основі якого проводяться численні як лінгвістичні, так і лінгвокультурологічні дослідження. Значна кількість фразеологічних одиниць представлена не лише у повсякденній англійській мові, але й у мові політиків, газетних статтях, художніх текстах відомих письменників тощо.

Детальним дослідженням фразеології англійської мови займалися Л. Г. Скрипник, О. В. Кунін, В. В. Виноградов, О. К. Луконіна, Н. Р. Норрік, А. Ланглоц, О. С. Ахманова, Л. О. Чиненова, Ш. Баллі, Ч. Фернандо, Р. Флавелл, Ф. Р. Палмер, Ф. П. Кауї, Ш. Баллі, Н. М. Шанський, Н. М. Амосова, А. І. Смирницький, акад. В. В. Виноградов, В. М. Телія, О. О. Потебня, В. Д. Ужченко. Англійськомовні фразеологізми опрацьовані і лексикографічно, насамперед у таких словниках як Longman Dictionary of English Idioms, (New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language, Oxford Dictionary of Current Idiomatic English.

Попри значний інтерес до проблематики фразеологізмів та велику кількість присвячених їм наукових праць, у лінгвістиці досі є дискусійні положення. Зокрема, не остаточно вирішеним є питання про визначення фразеологізмів у мові, принципи їх класифікування, основні функції, структурні характеристики та семантичні зрушення.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю вироблення ґрунтовного системного підходу до аналізу фразеологізмів як складного лінгвістичного явища, спираючись на сучасний мовний матеріал.

Наукова новизна полягає у спробі власного дослідження особливостей структури й семантики фразеологічних виразів сучасної англійської мови.

Об'єктом дослідження є англomовні фразеологізми у детективах Агати Крісті.

Предметом дослідження є структурні та семантичні характеристики англomовних фразеологізмів.

Метою дослідження є розкриття особливостей структури й семантики фразеологічних одиниць у творах Агати Крісті.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) уточнити визначення терміну «фразеологізм»;
- 2) проаналізувати різні підходи до класифікації фразеологізмів;
- 3) з'ясувати основні функції фразеологізмів;
- 4) встановити структурні характеристики англomовних фразеологічних виразів;
- 5) виявити особливості семантики англійських фразеологізмів.

Матеріал дослідження представлений творами Агати Крісті загальним обсягом 890 сторінок, з яких методом суцільної вибірки відібрано 510 фразеологічних одиниць.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: лінгвістичного спостереження та аналізу, описового і компонентного методів, методу аналізу словникових дефініцій та статистичних методів обчислення кількісних результатів.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час проведення семінарських занять з лексикології та практичних занять з англійської мови.

Робота пройшла **апробацію** на 1-ій науково-практичній студентській конференції. Результати дослідження представлено в 1 публікації:

1. Андрієнко Ю. О. Уживання фразеологізмів у мові детективу (на матеріалі творів Агати Крісті). *«Молода наука-2023»* : збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених у 5 т. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. Т. 1. С. 170–171.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про фразеологію як лінгвістичну дисципліну, особлива увага приділяється визначенню поняття «фразеологізм», розглянуто питання класифікації та функціонування фразеологізмів.

В другому розділі предствлено аналіз особливостей використання фразеологічних одиниць у детективних творах Агати Крісті.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 73, кількість використаних джерел 71.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Фразеологія як об'єкт лінгвістичного дослідження

Фразеологічний склад кожної мови, як відомо, є тим фрагментом концептуальної картини світу, у якій особливо яскраво відображаються риси національного менталітету, характер соціального, політичного, історичного розвитку народу [Ужченко 2000, с. 34–35].

Фразеологія – це найбільш самобутнє і складне явище із усіх творінь мовного генія людини. Вона більшою мірою, ніж інші пласти мовних одиниць, відображає своєрідність світобачення через призму мови й національної культури. Особливістю фразеологічних одиниць є й те, що вони виступають знаками не первинної номінації, а вторинно номінують дійсність, переосмислюючи її [Руснак 2011, с. 329–336].

На думку Л. Савченко, «фразеологія – це відбиток картин реальності, у якій містяться фрагменти культури, історії, етнографії, психології, світогляду, релігії, менталітету, відтворюється національний характер народу, це своєрідний зразок ретельного та пильного кодування його духовної культури» [Савченко 2013, с. 522].

Одним із важливих завдань фразеології залишається й дотепер вивчення фразеологічного багатства у художніх творах письменників. Н. Хома слушно зазначає, що фразеологія кожного народу виражає його ментальність, образність і спосіб мислення, а тому вона характеризується значною стабільністю [Хома 2011].

В. Жайворонок, зокрема, зазначає, що «фразеологія – це та сфера мовної діяльності, де, з одного боку, в мовних фактах яскраво відбиваються етнопсихологічні особливості соціуму, а з другого, – чітко простежується вплив мови на формування його менталітету» [Жайворонок 2012, с. 33].

Дослідник О. В. Кунін пропонує наступне визначення цього терміну: «фразеологія» (від грец. *phrasis* – «вираз» і *logos* – «учення, знання») – це наука, яка вивчає сукупність сталих зворотів мовлення, які притаманні цій мові [Кунин 1996, с. 5].

Фразеологія – розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови в її сучасному функціонуванні та з погляду історичного розвитку [Українська мова 2004, с. 774]. Предметом вивчення фразеології є стійкі словосполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілість і відтворюються у процесі мовлення як готові словесні формули. Фразеологія має свої специфічні завдання: вивчення особливостей фразеологічних одиниць і механізму витворення семантичної цілісності сполучених слів, визначення причин їх фразеологізації; дослідження взаємовідношень фразеологічних зворотів з іншими лінгвістичними одиницями – словом, словосполученням, реченням; з'ясування історико-етимологічної основи фразеологічних одиниць, внутрішня форма яких утрачена; вивчення законів розвитку фразеологічного складу; вироблення наукової системи опрацювання різнотипних структур у загальномовних та в спеціальних фразеологічних словниках, тощо [СУЛМ 1973, с. 334].

Б. Альтенберг стверджує, що фразеологія – це нечітка налузь мовознавства [Altenberg 1998, р. 102]. Вона охоплює загальноприйнятий, а не продуктивний або керований правилами бік мови. Дослідник не надає пріоритету поняттю «фразеологізм», розмежовуючи серед ідіом фіксовані фрази та фрази за принципом відтворюваності в готовому вигляді [Altenberg 1998, р. 101].

У енциклопедії О. Селіванової «Сучасна лінгвістика» зафіксовано декілька дефініцій слова «фразеологія»:

- Розділ мовознавства, що вивчає лексико-семантичну сполучуваність слів мови;
- Склад фразеологічних одиниць певної мови;
- Сукупність, вид, тип, різновидність фразеологічних одиниць;
- Набір беззмістовних фраз [Селіванова 2006, с. 48].

Фразеологія, як один із розділів лексикології, що займається вивченням усталених мовних зворотів, протягом довгого часу займала нечітке місце у системі лінгвістичних дисциплін. Ґрунтовні дослідження в області фразеології як окремої дисципліни розпочались лише наприкінці ХІХ ст. До цього, фразеологічні одиниці майже не досліджувались, оскільки більшість лінгвістів того часу майже не відділяли поняття «фраза» та «слово» одне від одного. Наприклад, Ф. де Соссюр помилково вважав, що різноманітність фраз є ілюзорною, адже при їх вивченні дослідник у будь-якому разі стикається з аналізом самого слова [Соссюр 1999, с. 108].

Вперше думку про те, що фраза та фразеологічна одиниця можуть бути основним предметом аналізу та спостереження у лінгвістиці висунув послідовник Ф. де Соссюра – швейцарський лінгвіст Ш. Баллі [Баллі 2001, с. 4]. На його думку, людина мислить фразами, а не словами, і реальне розуміння слів можливе лише внаслідок аналізу їх сполучень. Розуміння слів завжди залежить від розуміння цілого, а значення цілого висвітлюється значенням окремих слів та виразів [Баллі 2001, с. 31]. Ш. Баллі вперше в історії лінгвістики робить спробу класифікувати фразеологізми (на базі французької мови), спираючись на ступінь стійкості семантичних зв'язків між їх компонентами.

Особлива роль фразеологізмів у мовленні визначається тим, що, являючи собою різні типи словосполучень, вони не утворюються вільно в процесі розмови; вони сформовані набагато раніше і з'являються у дискурсі як заучені та повторювані блоки, що мимовільно виникають у розумі особи, яка говорить, та однозначно інтерпретуються співрозмовником. Ці стійкі комбінації слів входять до когнітивних схем лінгвістичних спільнот,

служать для розуміння їхніх думок і реалій життя, культури, соціальних відносин, і тому становлять більш характерну частину мови [Ruckschloss 2010, p. 296].

Певна частина сталих виразів виникає в мові на основі готових словосполучень, які змінюють свою семантику по типу метонімізації [Жуйкова 2007, с. 41].

Основою фразеологічної системи будь-якої мови є фразеологічна одиниця (фразеологізм, фразема), що являє собою стійку відтворювану сполуку слів. Фразеологізми відзначаються низкою ознак, що дають підстави вважати їх самостійними одиницями мови, відмінними від інших лінгвістичних одиниць (слова, словосполучення, речення) [Скрипник 1973, с. 9].

Дослідження фразеологізмів дуже важливе для розуміння самої мови. Фразеологізми існують у мові в тісному зв'язку з лексикою, їх вивчення допомагає краще пізнати їхню структуру, утворення та вживання у мові та мовленні. Зокрема роботи багатьох лінгвістів заклали потужні основи вчення про класифікацію фразеологічних одиниць.

1.2 Визначення фразеологічної одиниці

У науковій літературі нині представлено низку визначень фразеологічних одиниць. Одну з найповніших, на наш погляд, дефініцій пропонує О. Селіванова, розглядаючи їх як «стійкі, пов'язані єдністю змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполучки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю й експресивністю» [Селіванова 2006, с. 641].

Одним із найвагоміших дослідників фразеології є В. В. Виноградов, за визначенням якого фразеологізм – це стійке поєднання слів, яке є аналогічним словам за своєю відтворюваністю у якості готових і цілісних значущих одиниць [Виноградов 1977, с. 8–9].

О. В. Кунін до фразеології відносить «словосполучення та речення (у тому числі й прислів'я) з повним або частковим переосмисленням компонентів та зі стійкістю «фразеологічного характеру». Звороти, що не мають фразеологічної стійкості та вживаються в буквальному значенні, він називає «стійкими сполученнями нефразеологічного характеру» [Кунин 1996, с. 211].

Погляди О. В. Куніна поділяє й польська дослідниця А. Новаковська. Аналізуючи сталі, відтворювані конструкції (крилаті вислови, складені терміни, мовні штампи, кліше, перифрастичні звороти, фразеологічні звороти, усталені порівняння, прислів'я), авторка дійшла висновку, що лише фразеологічні звороти, усталені порівняння та прислів'я правомірно називати фразеологічними одиницями [Nowakowska 2005, с. 28–45].

А. Маккай, який дотримується теорій радянських лінгвістів, визначає фразеологічні одиниці як «багатоморфемний або багатослівний ряд, значення якого не впливає зі стандартного лексичного значення частини, коли відбуваються в інших середовищах» [Makkaï 1993, р. 46]. Згідно Дж. Штраслеру, фразеологічні одиниці — це з'єднання більш ніж однієї лексеми, значення якої не виводиться зі значень її складових [Strassler 1982, р. 6]. Визначення загального характеру фразеологізму дав Ш. Баллі: «визначаючи їх як поєднання, що міцно ввійшли в мову, називаються фразеологічними зворотами» [Баллі 2001, с. 21].

С. Скорупка фразеологізмами вважає стійкі словосполучення, усталені порівняння, словосполучення з лексично зв'язаним значенням, вільні словосполучення, прислів'я та приказки, сентенції, максими, афоризми [Skorupka 1974, с. 6–8].

Дуже влучне, на наш погляд, визначення фразеологічної одиниці, яке зафіксоване в енциклопедії «Українська мова», пропонує М. Алефіренко. Згідно із ним фразеологізм – це «нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичних рівнів» [Українська мова 2004].

О. Пономарів, наприклад, вважає, що фразеологічною одиницею, або фразеологізмом, називається стійке сполучення слів, граматично організованих за моделлю словосполучення або речення [Пономарів 1987, с. 80].

Відомий український дослідник фразеологічного складу мови В. Ужченко наголошує, що виникнення і вживання фразеологізму зумовлене постійним відчуттям лексичної недостатності, намаганням вербалізувати людські емоції, утілені в когнітивні моделі душевного стану [Ужченко 2007, с. 7–8].

Багато лінгвістів засвідчують той факт, що фразеологічні одиниці слід вважати такими тільки за наявності відповідного окремого слова, що є синонімом по відношенню до всього поєднання. Серед них Ш. Баллі, який говорив про фразеологічні поєднання в разі наявності синоніма до нього, так званого «слова-ідентифікатора» [Баллі 2001, с. 60]. Деякі дослідники (Л. П. Сміт, В. П. Жуков, В. М. Телія, М. М. Шанський тощо) включають стійкі сполуки до складу фразеології, інші (Н. М. Амосова, А. М. Бабкін, А. І. Смирницький тощо) включають до її складу лише певні групи. Наприклад, В. В. Виноградов не включає прислів'я, приказки та крилаті слова в систему фразеологізмів, вважаючи, що за своєю семантикою та синтаксичною структурою вони відмінні від фразеологічних одиниць [Виноградов 1977, с. 24].

Тим не менш, фразеологізм не тотожний мові повністю. Він являє собою лексичну одиницю більш складного типу, так як смислове значення, яке надається фразеологічним зворотом, виражається не одним словом, а

поєднанням двох і більше слів [Кунин 1996, с. 12]. Відмінною рисою фразеологізму, на відміну від слова, є той факт, що слово складається з морфем, а фразеологізм – це поєднання слів, об'єднаних за законами граматики мови.

Звичайно фразеологічною одиницею називають лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи, цілісне значення, відтворюється у мові за традицією, автоматично. Фразеологічна одиниця виступає як явище соціально зумовлене, апробоване спільною свідомістю носіїв мови [Скрипник 1973, с. 11].

Ю. Прадід дає таке визначення фразеологічних одиниць: «сукупність фразем, що об'єднані спільною семантичною ознакою і відображають поняттєву, предметну та функціональну подібність позначуваних явищ, складають семантичне поле, яке включає дві і більше семантичні групи на основі їхньої спільної семи та виникає в результаті групування окремих ознак у більш місткі категорії» [Прадід 1997, с. 45, 140–147].

Отже, основною ознакою фразеологізму визначається метафоризація, поява нового значення, що часом не має нічого спільного із значенням складових слів-компонентів виразу. Головні ознаки фразеологізму – влучність, крилатість, дотепність, цілісність, відтворюваність. На сучасному етапі фразеологізм розуміється як семантично пов'язане сполучення слів, яке є результатом метафоризації його значення та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції [Кравцова 2016, с. 30].

Тож, під фразеологізмом розуміємо окрему самостійну одиницю мови, що характеризується фразеологічним значенням, компонентним складом, граматичними категоріями, відтворюваністю. Сукупність мовних одиниць, яким властиві ці риси, становить обсяг фразеології будь-якої мови. При цьому фразеологічна одиниця виступає як готова формула, у мові вона протиставляється одиницям, які виникають за відомим зразком і за певними правилами.

Пряме значення фразеологізму не можна ототожнювати з прямим змістом, вираженим співзвучним з фразеологічною одиницею вільним словосполученням. Усі фразеологічні значення метафоричні, тому такого прямого значення у фразеологізмі бути не може, бо інакше воно повертає фразеологічну одиницю у сферу вільного словосполучення такого ж складу. В одній фразеологічній полісеманті значення можуть співвідноситися як пряме і переносне [Школяренко 2001].

Фразеологізми викристалізуються в мові протягом тривалого часу, формуючись на базі словосполучень і висловлень, які завдяки частому вживанню поступово входять в мовний узус і за своєю природою є образними характеристиками певних понять чи явищ [Баран, Зимомря 1999, с. 102–103].

Оскільки у фразеологічних одиницях найповніше відображається специфіка світобачення і культури, саме тут постає людина з її емоціями, почуттями, внутрішнім світом [Євтушина 2005, с. 39]. Це світобачення відображається в літературі, тому велике число англійських фразеологізмів має літературне походження [Верба 2008, с. 28].

Фразеологічна одиниця не має еквівалентів або аналогів, «неперекладна в словниковому порядку», таким чином передається нефразеологічними засобами [Кочерган 2006, с. 90]. Дотепні, народжені «на ходу» вислови (квазі-фразеологізми) згодом можуть перетворитися в стійкі мовні звороти [Білоноженко 1993, с. 33].

Необхідно відзначити, що в англійській та американській лінгвістиці більш вживаним є не термін *phraseological unit* («фразеологічна одиниця»), а так зване «set – expression», що означає по суті одне і те ж, паралельно з останнім також використовується поняття *idiom* («ідіома»). В англійському мовознавстві воно не має вузького значення фразеологічного зрощення, а позначає все стійкі вирази в цілому [Будз 1978, с. 127].

Фразема — це аналітичний за структурою, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який утворюється внаслідок

інтегративної дифузії лексичних і граматичних значень свого вільно-синтаксичного генотипу, зумовленої процесами вторинного семіозису [Алефіренко 1987, с. 4].

Основною ознакою фразеологізму як мовної категорії, на думку М. Жуйкової, можна вважати семантичну цілісність, нерозчленованість [Жуйкова 2007, с. 16]. У сучасній лінгвістичній літературі утвердилась думка про те, що фразеологічна система мови відбиває культурно-національну специфіку народу, що фразеологічні одиниці є джерелом не лише мовної, а й культурної інформації [Жуйкова 2007, с. 7].

Український дослідник Л. Авксентьєв зазначає, що фразеологічна одиниця починається там, де закінчується смислова самостійність складових її частин, тобто це стійкі словосполучення або вирази, що сприймаються як одне ціле, як єдиний вислів, як мовний зворот, неподільний на окремі частини без втрати значення. Сукупність подібних одиниць у мові становить її фразеологічну систему [Авксентьєв 1972, с. 112]. Вивчення багатозначності фразеологізмів розширює уявлення про семантичні межі стійких словосполучень і має велике теоретичне і практичне значення [Авксентьєв 1972, с. 108]. Вчений наводить основні диференційні ознаки, які допоможуть встановити обсяг фразеологічних одиниць, різних за своїм походженням і стилістичним функціонуванням, а саме:

- Цілісність фразеологічного значення;
- Компонентний склад;
- Граматичні категорії;
- Відтворюваність [Авксентьєв 1988, с. 112].

Схожу систему ознак фразеологічних одиниць пропонує В. Мокієнко:

- Відносна стійкість компонентного складу;
- Відносна семантична цілісність;
- Відтворюваність у мовленні носіями мови;
- Оцінність;

- Образність;
- Ідіоматичність [Мокієнко 1990, с. 3–11].

Дослідники вважають, що фразеологізми – це знаки мовної культури. Наприклад, О. Галинська розглядає фразеологізми як особливі мовні знаки, як засоби зберігання і передачі культурної інформації. Науковець зазначає, що лінгвокультурологічний напрям у фразеології досліджує взаємодію мови і культури крізь призму культурно-національної свідомості та її фразеологічної презентації [Галинська 2011, с. 72].

На думку А. Мойсієнка, індивідуально-художній стиль письменника становить систему мовних засобів, яка постає в результаті відбору і творчого використання насамперед лексичних реалій національної мови не тільки для вираження певного змісту, але й для естетичного впливу на читача. Категорія індивідуального формується сукупністю мовних одиниць, які мають значне смислове навантаження (культурологічне, історіософське, філософське тощо), зумовлене контекстним оточенням, сюжетними лініями, емоційно-експресивним наповненням. До таких одиниць належать фразеологізми [Мойсієнко 2011, с. 115–116].

Г. Морараш акцентує увагу на тому, що фразеологізми здавна вважаються одним із найяскравіших та найвиразніших знаків мови. Містячи в собі значну кількість експресії та емоційної наснаги, вони є потужним засобом підсилення зображуваного у певному тексті. У мовленні фразеологізми виконують функцію образної характеристики конкретного об'єкта, суб'єкта, дії, ситуації. Саме тому, на нашу думку, останнім часом лінгвісти дедалі більше уваги приділяють функціональному аспекту фразеологічних одиниць, тобто вживанню їх у різних ситуаціях спілкування з різними комунікативно-прагматичними цілями, а також у мові творів письменників [Морараш 2011, с. 312–315].

Погоджуємось із твердженням В. Ужченка, який зазначає, що фразеологізми відображають національну картину світу або всім словокомплексом, зокрема при називанні обрядів, прикмет, ворожіння,

побутових ситуацій, або виразно маркованими складниками фразеологічних одиниць [Ужченко 2007, с. 282].

Особливою відмінністю художнього дискурсу є велика кількість художніх засобів у тому числі і фразеологічних одиниць, які часто набувають певної стилістичної ролі і починають розкривати не лише логічний, а й емоційно-експресивний зміст [Скиба 2005, с. 75]. Якби природну мову створив логік, ідіом не існувало б [Johnson-Laird 1998, p. 11].

В останні роки на перший план досліджень українських науковців-фразеологів вийшло питання синтаксичних конструкцій, яким властива тісна злитість компонентів. У сучасній українській мові їх кваліфікують як фразеологізовані речення, як один із типів нечленованих речень, частково фразеологізовані складні речення підрядно-сурядного типу в українській мові [Шитик 2013, с. 17].

Фразеологічні одиниці мови є специфічною національно маркованою частиною лексикону. Національний колорит у фразеологізмах створюється їхнім історичним та етноситуативним мотивуванням, лінгвокраїнознавчим фоном, лексичними компонентами та структурою [Ажнюк 1984, с. 61].

Традиційно фразеологізми співвідносяться з одиницями синтаксису і розділяються на два структурні типи:

- Фразеологічні одиниці, які організовані за структурою словосполучення;
- Фразеологічні одиниці, які утворені за структурою речення [Алефіренко 1987, с. 41–70].

Багато фразеологізмів утворилося на базі народних оповідань. М. Демський такий процес називає «творенням фразем на базі анекдотів, небилиць, нісенітниць, казок» [Демський 1994, с. 46].

Центральним процесом фразеологізації є метафоризація, тобто переосмислення готового (вільного, змінного) сполучення слів образної природи, внаслідок чого і виникає знак непрямой номінації — фразеологізм [Жуйкова 2007, с. 16].

Англійський фразеолог Л. П. Сміт використовує слово *idiom*, яке вживається в його вузькому значенні, «для визначення таких особливостей мов, які є мовленнєвими аномаліями, що порушують або правила граматики, або закони логіки» [Smith 1957, p. 58]. Оксфордський словник подає тлумачення терміну *idiom* наступним чином – сукупність послідовно зв'язаних слів, які необхідно завчити як єдність, загальне значення якої важко або неможливо зрозуміти, виходячи зі змісту кожного слова [ODCIE 1993]. У Вебстерському словнику дана лексема також багатозначна: *idiom* – структура звичайних моделей виразів мови; конструкція, вираз тощо, що має значення, відмінне від буквального, або що не відповідає звичайним моделям мови; характерне авторське вживання [NWDTEL 1993].

Н. П. Щербань дає таке визначення фразеологічної одиниці – це лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи організованих за моделлю словосполучення чи речення, яке, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією, автоматично [Щербань 1975, с. 41].

На думку М. А. Жовтобрюха, фразеологічними одиницями слід називати стійкі словосполучення, що сприймаються як одне ціле, як єдиний вислів або мовний зворот, неподільний на окремі частини без втрати його значення [Жовтобрюх 1965, с. 335]. Л. Г. Авксентьев робить висновок, що фразеологічна одиниця, або фразеологізм – це таке стійке словосполучення, яке виникає в результаті його метафоризації – семантичного оновлення його компонентів [Авксентьев 1988, с. 12].

Фразеологізми – одна з універсальних мовленнєвих форм, яка включає, окрім свого основного семантичного навантаження, також відображення історії народу, своєрідність його культури й побуту. Фразеологізми поряд з лексикою найбільш повно, безпосередньо і образно відображають матеріальне й духовне життя народу. Вони несуть не тільки предметну, а й естетичну інформацію: пробуджують уяву, викликають переживання в слухачів (мовців), прикрашають мову, передають її дух [Ужченко 2000, с. 3].

Ідіоми представляють собою складні комплекси, які, з одного боку, ведуть себе як прості форми, з іншого, – є синтаксичними структурами, які можуть бути піддані аналізу. Цим ідіоми дуже ускладнюють описову картину будь-якої мови [Sonomura 1995, p. 24–25].

Сам термін «ідіома» походить від грецької лексеми *idios*, що означає володіти, своєрідний, приватний. Словник сучасної англійської мови визначає ідіому як групу слів із власним значенням, яке відрізняється від значення кожного окремого слова [LDEI 1981].

Враховуючи вищезазначені визначення фразеологічних одиниць, можна зробити підсумки. Розглядаючи таке явище, як фразеологічна одиниця і з огляду на її семантичну особливість, як образність, ми можемо зіставити її з таким стилістичним прийомом, як метафора. Метафора є продуктом природнього розвитку мови, сформованим у ході соціальної практики людини у відповідності з його потребами. Дана соціальна практика призводить до зміни і перетворення інформації, що міститься в мовному знаку. Таким чином, мовному знаку присвоюється конотація.

Сутність мовної номінації (первинної та вторинної) полягає в здатності мовних знаків втілювати поняття. Таким чином, поняття матеріалізовані в лексиці. Відображення поняття за допомогою слова є первинною номінацією (нейтральною). Наступний етап – вторинна номінація, при якій вже функціонуюча мовна форма переноситься на нове поняття, яке, як правило, вже має свій первинний вираз. Частина первинного логіко-понятійного змісту, закріпленого історично, все ж залишається.

Зміст поняття «метафора», так само, як і поняття «фразеологічна одиниця», можна розкрити наступним чином: метафора і фразеологічна одиниця – різновиди вторинної лексичної номінації, за яких значення здійснюються на підставі зіставлення двох понять за спільною ознакою, виникнення якого обумовлюється єдністю процесів, що здійснюються в свідомості людини.

1.3 Класифікація фразеологізмів

У своїй роботі ми дотримувались класифікації фразеологізмів, що запропонована І. В. Корунцем, а також враховуємо праці інших лінгвістів.

1.3.1 Класифікація фразеологічних одиниць за Ш. Баллі. Шарль Баллі вважається родоначальником теорії фразеології, тому що він вперше провів систематизацію сполучень слів у своїй роботі «Французька стилістика». У своїх працях він виділив чотири типи словосполучень:

- *Вільні словосполучення* – поєднання, які позбавлені стійкості і розпадаються після утворення;
- *Звичні поєднання* – словосполучення з відносно вільним зв'язком між компонентами, допускають деякі зміни;
- *Фразеологічні ряди* – групи слів, де два схожі поняття зливаються в одне. Дані поєднання допускають перегрупування компонентів;
- *Фразеологічні єдності* – сполучення, в яких слова втратили властиве їм значення і виражають цілісне поняття. У подібних сполученнях не допускається перегрупування компонентів [Баллі 2001, с. 8].

Згодом лінгвіст переглянув цю концепцію і дійшов висновку, що традиційні поєднання і фразеологічні ряди є проміжними типами сполук. Отже, Ш. Баллі зупинився тільки на двох основних груп сполучень: *вільні сполучення і фразеологічні єдності*. [Баллі 2001, с. 10].

У цілому всі поєднання набуває нового значення, яке не дорівнює сумі значень його складових частин. Ш. Баллі вказує [Баллі 2001, с. 60], що такий оборот можна порівняти з хімічною сполукою, і підкреслює, що якщо єдність є досить вживаною, то, очевидно, в цьому випадку сполучення дорівнює простому слову.

1.3.2 Семантична класифікація В. В. Виногорова. Існують різні підходи щодо принципів класифікації фразеологізмів. Найбільш поширеною є структурно-семантична класифікація В. В. Виногорова. Саме вона стала основою більшості наступних варіантів класифікації фразеологічних одиниць. Він виділяє три типи фразеологізмів: «фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення» [Виногородов 1986, с. 89]. Принцип класифікації ґрунтується на ступені семантичного злиття компонентів фразеологізмів [Виногородов 1977, с. 105].

Фразеологічні зрощення – це тип абсолютно неподільних стійких словосполучень, цілісне значення яких невмотивоване, тобто не впливає зі значень слів-компонентів. Наприклад, *blue bonnet* («шотландець»), *to kiss the hare's foot* («спізнюватися»). На думку В. В. Виногорова, фразеологічні зрощення характеризуються невмотивованістю складу зворотів (тобто з суми складових таких фразеологічних одиниць неможливо дізнатися про загальний зміст одиниці) та абсолютною семантичною єдністю компонентів [Виногородов 1977, с. 140–161]. Називаючи фразеологічні зрощення «своєрідними складними синтаксичними словами», В. В. Виногородов підкреслює, що їх значення не мають ніякого зв'язку із значенням складових компонентів. Основною ознакою фразеологічних зрощень є їх семантична нерозкладність, неподільність, абсолютна неможливість виведення значення цілого із значень компонентів. Фразеологічне зрощення становить собою семантичну одиницю, однорідну зі словом, позбавлену внутрішньої форми. Перетворення словосполучення у фразеологічне зрощення відбувається з різних причин, серед яких немало роль відіграє переосмислення, втрата прямого значення словами-компонентами, поява нового образу, емоційні та експресивні фактори.

Фразеологічні сполучення – це такі стійкі мовні звороти, які не є «безумовними семантичними одиницями», оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин. Одне слово у фразеологічному сполученні семантично зумовлене й не може замінюватись іншим, а ті слова,

що його характеризують, допускають взаємну заміну. Наприклад, *the break of the day* («світанок»), *prove a success* («мати успіх»), *take one's easy* («відпочивати»).

Фразеологічні єдності – це теж стійкі словосполучення, семантично неподільні і цілісні за значенням. В. В. Виноградов вказує на близькість між єдностями та зрощеннями, вказуючи, що фразеологічні єдності є потенційними еквівалентами слів, і в цьому відношенні вони дещо зближуються із фразеологічними зрощеннями [Виноградов 1977, с. 141]. Однак у фразеологічних єдностях цілісне значення може бути вмотивованим і є результатом впливу лексичних значень слів-компонентів, наприклад, *baker's dozen* («чортова дюжина»), *one's place in the sun* («місце під сонцем»), *Pandora's box* («скринька Пандори») [Виноградов 1977, с. 142].

Наведені приклади свідчать, що фразеологічні єдності, як і зрощення, теж семантично неподільні і виражають цілісне значення, але, на відміну від фразеологічних зрощень, вони мають умотивоване значення. У своєму компонентному складі фразеологічні єдності вміщують такий елемент, який сприяє мотивації значення фразеологізму в цілому. Крім того, у фразеологічних єдностей граматичні стосунки між компонентами відносно легко розрізнити і можна звести до живих сучасних зв'язків. Образність значення, яка сприяє нерозкладності фразеологічного зрощення і фразеологічної єдності, не дозволяє заміни компонентів фразеологізму без втрати значення цілого, а значить і втрати виразу як мовної одиниці. У той же час фразеологічні єдності і зрощення можуть бути замінені іншими синонімічними фразеологізмами або словами. Завдяки такій їх властивості В. В. Виноградов вважає фразеологічні єдності і фразеологічні зрощення «потенціальними еквівалентами слів».

Класифікація В. В. Виноградова відіграла важливу роль у розробці теоретичних питань фразеології. Вона розкрила механізм утворення фразеологічного значення, відношення семантики цілого виразу до значень слів-компонентів, що його складають. Ця класифікація глибоко увійшла у

фразеологічну науку, дістала широкого визнання і стала придатною не тільки для російської мови, на основі якої вона була створена, а й для інших мов.

1.3.3 Класифікація фразеологізмів за І. В. Корунцем. І. В. Корунець схиляється до класифікації, що пов'язана з частинами мови, до яких належать компоненти фразеологічних одиниць. Більше того, він розподіляє фразеологізми за масштабом використання [Корунець 2003, с. 71–74].

Дієслівні фразеологізми. В цих фразеологічних одиницях головне слово, яке несе смислове навантаження виражено дієсловом. Більшість дієслівних фразеологічних одиниць стосуються людини, дії, що вона виконує, або в якому стані знаходиться. Вони виражають дію і функціонують найчастіше у ролі присудка. Найпростішим дієслівним утворенням є поєднання дієслова з іменником. Наприклад, *raise Cain* («скандалити, підняти галас»), *eat crow* («терпіти образи») [Корунець 2003, с. 35–36].

Іменники також можуть мати різні препозитивні та постпозитивні означення. Наприклад, *foul one's own nest* («виносити сміття з хати»), *to draw the long bow* («перебільшувати, розповідати небиліці»).

Існує чимало поширених фразеологічних висловлювань. Їх структуру можна зобразити наступним чином: «дієслово + іменник + прийменник + іменник». Така структура може змінюватися в залежності від кількості компонентів. Наприклад, *to start business from scratch* («починати все з нуля»), *to have one's heart in one's mouth* («бути дуже наляканим, душа упала в п'яти»).

Багато фразеологізмів починаються із допоміжних дієслів *be* та *have*, які означають перебування людини в якомусь стані. Наприклад, *be on one's bones* («дійти до крайності, бути у тяжкому матеріальному становищі»), *have a bone in one's throat* («бути не в змозі сказати ні слова»).

Існують в англійській мові і парно-синонімічні звороти. Наприклад, *cut and contrive* («зводити кінці з кінцями»), *hum and haw* («мямлити»), *sink or swim* («будь, що буде»).

Дієслівні компаративні звороти передають означено-обставинні відносини, називаючи дію і її якісну характеристику, вказуючи на ступінь інтенсивної дії. Структура цих зворотів має таку модель: «дієслово + сполучник *like* + означений / неозначений артикль + іменник». Це найпростіша модель, вона може дещо змінюватися в залежності від кількості компонентів. Характерною особливістю дієслівних компаративних зворотів є використання в якості першого компоненту переважно англосаксонських дієслів, що позначають звичайну дію: *chatter, drink, eat, feel, fight, hate, laugh, live, look, run, sell, sleep, smoke, speak, swim, talk, work*. Наприклад, *to work like a horse* («працювати, як віл»), *to feel like fish out of water* («відчувати себе не в своїй тарілці»). [Корунець 2003, с. 38–40].

Субстантивні фразеологічні одиниці. В цих фразеологічних одиницях головне слово, яке несе смислове навантаження, виражено іменником. Деякі інші дослідники називають цю групу фразеологічних одиниць номінативною. Найхарактернішою структурною моделлю субстантивних фразеологічних одиниць є прийменниково-іменникове утворення, тобто поєднання іменника з іменником з препозитивним означенням (або без нього) за допомогою прийменникового підрядного зв'язку [Корунець 2003, с. 45]. Наприклад, *big card* («туз»), *the Trojan horse* («троянський кінь»), *a big gun* («важлива персона»), *a one-track mind* («обмежена людина, людина з обмеженим кругозором»). Також до цього виду належать прийменниково-іменникові утворення: два іменника, пов'язані з прийменником. Наприклад, *a dog in the manger* («собака на сні»), *stab in the back* («удар у спину»). Це основні моделі утворення субстантивних фразеологічних одиниць. Вони можуть дещо змінюватися в залежності від кількості компонентів.

Адвербіальні фразеологізми. В цих фразеологічних одиницях головне слово, яке несе смислове навантаження, виражено прислівником. Сюди ж

входять і ад'єктивні компаративи. Адвербіальні фразеологічні одиниці поділяються на два підкласи: якісні і обставинні. Наприклад, *tit for tat* – «в кінці кінців», *by and again, now and again* («іноді час від часу») [Корунець 2003, с. 48–50].

Ад'єктивні компаративи передають означальні відносини, називаючи ознаку і вказуючи на її ступінь. Перший компонент ад'єктивних компаративів вживається, звичайно, у буквальному значенні. Функція другого компонента завжди підсилювальна. Наприклад, *(as) fierce as a tiger* («лютій, як тигр»), *(as) cunning as fox* («хитрий, як лис») [Корунець 2003, с. 50–53].

І. В. Корунець також розподіляє фразеологізми за масштабом використання на національні та міжнародні.

Національні фразеологічні одиниці містять окрему рису, ознаку, притаманну певному народу. Такі фразеологічні одиниці побудовані за принципом складових частин, образів притаманних певній нації та мові [Корунець 2003, с. 54–57]. Тільки в англійській мові існують фразеологізми *to cut off with a shilling; to accept the Chiltern Hundreds*, і тільки в українській мові знайдемо такі фразеологічні вирази, як: *впіймати облизня, пекти раків, утерти носа*.

Міжнародні фразеологічні одиниці спільні для географічно близьких мов. Ідіоматичні вирази з однаковим лексичним значенням і складом компонентів [Корунець 2003, с. 65–66]. Це явище можна пояснити історичним розвитком мов та подіями, що впливали на цей процес. Наприклад, на всі європейські народи та їх мови впливали грецька та романська культури, а також християнство. В результаті з'явилося чимало не лише слів, а й фразеологічних виразів, запозичених з грецької та латинської мов. Наприклад, *to cross the Rubicon* («перейти рубікон»), *I came, I saw, I conquered*, («прийшов, побачив, переміг»), *prodigal son* («блудний син»), *to be in the seventh heaven* («бути на сьомому небі»).

Проаналізувавши класифікацію фразеологічних одиниць за І. В. Корунцем, можна сказати, що вона пов'язана з частинами мови, але

існують різні підходи щодо принципів класифікації фразеологізмів, а саме структурно-семантичний, граматичний та функціонально-стилістичний.

1.3.4 Структурно-семантична класифікація О. В. Куніна. На думку О. В. Куніна, фразеологічні вислови являють собою стійкі сполучення слів «із повністю або частково переосмисленим значенням» [Кунин 1996, с. 8]. До них належать англійські прислів'я та приказки, які вживаються в прямому значенні та не мають образного сенсу. Наприклад, *live and learn* («вік живи – вік учись»), *many men, many mind* («скільки голів, стільки й умів»), *easier said than done* («легше сказати, ніж зробити»), *nothing is impossible to a willing heart* («хто хоче – той досягне») [Кунин 1996, с. 44]. Окрім цього, науковець наголошує на тому, що характерною рисою фразеологічного звороту є постійність його складу. Зважаючи на цю особливість, фразеологічні звороти поділяються на дві групи:

- фразеологічні звороти, утворені зі слів вільного вживання, що належать до активної лексики мови. Наприклад, *to throw into smb.'s eyes* («пущати пил в очі»);
- фразеологічні звороти з лексико-семантичними особливостями, в яких присутні слова зв'язаного вживання, застарілі слова чи слова з діалектичним значенням. Наприклад, *to send smb. to Coventry* («відмовитись спілкуватися з кимось»).

За структурно-семантичною категорією, О. В. Кунін поділяє фразеологічні одиниці на чотири класи:

- **Номінативні фразеологічні одиниці**, тобто фразеологізми, що означають предмети, явища і т.п. Наприклад, *the last straw that broke the camel's back* («остання крапля»). Сюди ж належать звороти із предикативною структурою типу, *as the case stands* – «за існуючих обставин» і сполуки типу, *wear and tear* («фізичне і моральне зношення»), *well and good* («от і добре», «тим краще»).

- **Номінативно-комунікативні фразеологічні одиниці.** Сюди належать дієслівні фразеологічні одиниці, які можуть трансформуватися в речення при вживанні дієслова в пасивному стані. Наприклад, *to break the ice – the ice is broken; to cross the Rubicon – the Rubicon is crossed*. Проте існують і такі фразеологічні одиниці, дієслово яких може вживатися лише в пасивному стані, *to be reduced to a shadow* («перетворитись на тінь»), чи лише в активному, *to smell a rat* («підозрювати»), *to chatter like a magpie* («торохтіти, цокотіти, як сорока»).
- **Вигуківі і модальні фразеологічні одиниці,** що виражають емоції, волевиявлення і т. п., але не володіють предметно-логічним значенням. Наприклад, *by George!* («клянусь Богом!», «Оце так!»), *I could eat a horse!* («я дуже зголоднів»).
- **Комунікативні фразеологічні одиниці,** тобто ті, які характеризуються структурою простого та складного речення. Розрізняються два типи комунікативних фразеологічних одиниць: приказки та прислів'я. Складні речення зустрічаються лише серед прислів'їв. Наприклад, *why keep a dog and bark yourself* («виконувати обов'язки свого підлеглого»), *there are other fish in the sea* («знайдеться і на це рада», «що раз не вдалося, удруге вдасться»), *if you run after two hares, you will catch neither* («за двома зайцями поженешся, жодного не впіймаєш») та ін. [Кунин 1996, с. 243–331].

Усі класи, за О. В. Куніним, розбиті на підкласи та розряди. Тому класифікація є дуже детальною і класів надто багато, що й складає труднощі для практичного користування нею.

1.3.5 Класифікація фразеологічних одиниць іншими дослідниками. Фразеологічні одиниці зазвичай класифікують, беручи до уваги два аспекти: семантичну мотивацію та структуру. Проте деякі вчені, як,

наприклад, Дж. Штраслер, подають наступні категорії ідіоматичних виразів, які базуються як на структурі, так і на семантичній мотивації:

- Приказки. Наприклад, *to let the cat out of the bag* («видати секрет»);
- Прислів'я. Наприклад, *a bird in the hand is worth two in the bush* («краще синиця в руках, ніж журавель у небі»);
- Фразові дієслова. Наприклад, *to give in* («поступатися»), *to look up* («шукати»);
- Прийменникові дієслова. Наприклад, *to give in* («поступатися»), *to look up* («шукати»);
- Ідіоматичні вирази. Наприклад, *to kick the bucket* («вмерти»);
- Біноміали. Наприклад, *hammer and tongs* («аж гай шумить»);
- Усталені порівняння. Наприклад, *as cool as a cucumber* («холоднокровний, незворушний»);
- Неграматичні (відповідно до наказової нормативної граматики), але загальноприйняті та широко вживані вирази. Наприклад, *it's me, to try and go*;
- Логічні сполучникові прийменникові словосполучення. Наприклад, *on the other hand* («з іншого боку»);
- Фразеологічні сполуки. Наприклад, *dead-line* («крайній термін»);
- Включні дієслова. Наприклад, *to baby-sit* (доглядати за дітьми);
- Формули виразів. Наприклад, *goodness gracious!* («Боже мій!»)
[Strassler 1982, p. 15–16].

Дж. Сейдл та В. Макморді акцентують увагу на тематичному критерії і поділять ідіоми на:

- інформативні ідіоми (informal idioms);
- формальні ідіоми (formal idioms);
- дієслівні ідіоми (verbal idioms);
- ідіоми, що використовуються в спеціальних галузях (idioms used in special fields);

- ідіоматичні пари (idiomatic pairs);
- ідіоми, що пов'язані зі спеціальною тематикою (idioms related to special themes);
- ідіоми, що містять спеціальні ключові слова (idioms containing special keywords) [Seidl, McMordie 1978, p. 177].

Ч. Фернандо виділяє три групи ідіом:

- чисті ідіоми (pure idioms);
- напівідіоми (semi-idioms);
- дослівні ідіоми (literal idioms) [Fernando 1981, p. 50].

К. Каччарі і С. Глюксберг запропонували класифікацію, що базується на синтаксичних (трансформаційних) властивостях:

- Композиційно-непрозорі фразеологічні одиниці – не допускають трансформацій (або допускають лише мінімальні) і зазвичай зберігають свою початкову синтаксичну та лексичну форму. Наприклад, *between the devil and the deep blue sea* («між молотом і ковадлом»).
- Композиційно-прозорі – мають структуру, яка збігається зі синтаксичною структурою своїх буквальних еквівалентів і допускають різні трансформації. Наприклад, *to put one's cards on the table* («заявити про свої наміри»).
- Квазіметафоричні – буквальний референт ідіоми сам є прикладом ідіоматичного значення. Наприклад, *to give up the ship* включає в себе *to give up* («здатися, капітулювати») [Cacciari, Glucksberg 1991, p. 117].

А. Маккай виокремлює ідіоми кодування (*encoding*) та декодування (*decoding*) [Маккай 1972, p. 220].

Спробу систематизації стійких (фразеологічних) сполук у функціональному аспекті здійснив С. Гаврин [СУЛМ 1973, с. 340]. Він виділяє шість основних типів:

- Образно-виразні стійкі сполуки;
- Еліптичні сполуки;
- Термінологічні фразеологізми;
- Афористичні фразеологізми;
- Контекстологічні сполуки, які ототожнюються із стійкими утвореннями, що в класифікації в. Виноградова називаються фразеологічними сполученнями;
- Ідіюми.

Ідеографічна класифікація (тобто семантикотематичні об'єднання) фразем представлена у праці провідних українських фразеологів В. Ужченка, Л. Авксентьєва «Українська фразеологія»:

- Давній побут, трудові процеси селянського життя;
- Історичні події, факти;
- Рослинний і тваринний світ;
- Соціальні відносини;
- Одиниці виміру;
- Духовна культура;
- Фольклор [Ужченко, Авксентьєв 1990, с. 76–90].

Науковці В. Ужченко та Д. Ужченко називають чотири основні критерії або ознаки фразеологізмів:

- Цілісність значення;
- фразеологічна відтворюваність;
- Відносна постійність компонентного складу та структури;
- Експресивність [Ужченко 2007, с. 21–23].

Дослідниця української фразеології Л. Скрипник розподіляє всі фразеологічні одиниці на два граматико-структурні класи: сталі сполуки, організовані за моделлю словосполучення (співвіднесеність з окремим словом і функціонування ролі члена речення), та стійкі фрази, що мають структуру простого або складного речення [Скрипник 1973, с. 19–23]. До

особливого розряду фразеологічних одиниць вона зараховує стійкі одиниці мови, що мають цілісне значення, а за складом компонентів є поєднанням одного повнозначного слова з одним або кількома службовими словами [Скрипник 1973, с. 98].

В. Ужченко запропонував розподіл фразеологічних одиниць на центральні складники фразеологічного фонду й різною мірою віддалені від центру відтворювані одиниці – периферійні. До останніх належать тавтологізми, дієслово-іменні перифрази, вирази із фразеологічно зв'язаним значенням слів, деякі види крилатих слів, приказок тощо. Лінгвіст зазначив, що «за прислів'ями й деякими видами приказок доцільно закріпити традиційний термін «пареміологія» [Ужченко 2007, с. 32].

Ю. Прадід, з погляду співвіднесеності з частинами мови, пропонує всі фраземи поділити на дві великі групи:

- Фраземи, категорійні властивості яких визначити порівняно легко за допомогою граматично опорного компонента (здебільшого це фраземи, граматичним стрижнем яких є іменники та дієслова);
- Фраземи, що мають категорійні ознаки двох і більше частин мови, через що їм властива розпливчастість меж (здебільшого це фраземи, в яких важко або зовсім неможливо вирізнити граматично домінуючий компонент).

Також лінгвіст зазначає, що більшість фраземного складу мови можна згрупувати в такі семантико-граматичні типи або розряди:

- Іменникові (субстантивні),
- Прикметникові (ад'єктивні),
- Дієслівні,
- Прислівникові (адвербіальні)
- Вигуківі [Прадід 1997, с. 56].

Варто також звернути увагу на принцип поділу фразеологічних одиниць, запропонований зарубіжним науковцем, П. Мюлднером-Нецковським. За сполучуваністю компонентів він виділяє:

- Ідіоми;
- Фраземи;
- Складені слова;
- Паремії.

Ідіомою науковець називає фразеологічні одиниці, де синтетичний зв'язок між складовими сильніший, аніж аналітичний; тобто, значення фразеологічної одиниці не можна зрозуміти зі значення окремого компонента чи їх суми. Щодо фразем, то у них частково збігається семантична і синтаксична сполучуваність [Muldner-Nieckowski 2004]. Отже, можна вважати, що головним принципом поділу фразеологізмів за семантичним принципом є повне або часткове переосмислення, зв'язане значення одного із складових.

Існує безліч критеріїв за якими можна класифікувати ідіоматичні вирази. П. Кветко акцентує свою увагу на семантичній та структурній складовій фразеологізмів, фіксованості та мінливості, функції, стилістиці та етимології [Kvetko 2009, с. 35].

Відповідно до ступеня еквівалентності, П. Кветко пропонує три основних типи фразеологізмів:

- Абсолютні еквіваленти – ідіоми, які є ідентичними за структурою та змістом в різних мовах, тому що мають одне джерело;
- Відносні еквіваленти – ідіоми, які мають однакове або дуже близьке значення, але містять різні лексичні елементи;
- Нееквівалентні – ідіоми, які не мають ідіоматичного відповідника і повинні бути замінені словами або описом.

Серед абсолютних та відносних еквівалентів, П. Кветко розрізняє схожі та близькі еквіваленти та часткові чи повні [Kvetko 2009, с. 41].

С. Глуксберг виділяє композиційність ідіом і тому виокремлює некомпозиційні (ідіоми, які не мають зв'язків між складовими та значення ідіоми не можна зрозуміти), частково композиційні (ідіоми, які мають певні зв'язки, що частково можна зрозуміти), повністю композиційні ідіоми (значення складових елементів повністю відповідає ідіоматичному виразу). Вчений також пропонує ще іншу класифікацію відповідно до прозорості [Glucksberg 2001, p. 65].

Класифікація А. Ков'є фокусується не лише на синтаксичних та семантичних особливостях фразем, але і на їх прагматичному аспекті. У цьому ключі А. Ков'є водить прагматичні фрази або прагматемами на відміну від семантичних фразем [Cowie 1998, p. 78].

Британські лексикологи у передмові до своєї праці «English idioms and how to use them», Дж. Сейдл та У. Макморді, виділяють фразеологізми за критерієм повної чи неповної фіксованості [Seidl, McMordie 1978, p. 11].

До першої групи, дослідники віднесли ідіоми, у складі яких не можливі ані лексичні, ані морфологічні зміни. Наприклад, *to give someone the cold / warm shoulder* («підставити комусь холодне / тепле плече»).

Друга група включає ідіоматичні одиниці, до складу яких входять дієслова, які мають змінну категорію часу Наприклад, *to give someone the cold / warm shoulder* («підставити комусь холодне / тепле плече»). І остання група складається з ідіом, в яких дозволяється обмежені зміни в нефіксованій частині. Наприклад, *to have / to take / to enjoy forty winks* («подрімати»).

Також дослідники, у межах етимологічного підходу, виділяють наступні види фразеологічних одиниць [Seidl, McMordie 1978, p. 18]:

- Біблійні та літературні. Наприклад, *the apple of one's eye*, («зіниця ока»);
- Побутові. Наприклад, *to hit the nail on the head* («влучити в саму точку»);
- Сільськогосподарські. Наприклад, *to lead someone up the garden path* («обдурити»);

- Кулінарні. Наприклад, *out of the frying-pan into the fire* («з однієї неприємності потрапити в іншу, ще більшу»);
- Військові *to fight a losing or winning battle* («вести **програну** або **переможну** битву»);
- Морехідні Наприклад, *to sail under false colours* («брехати, приховувати щось»);
- Анімалістичного походження. Наприклад, *to kill two birds with one stone* («вбити двох зайців одним пострілом»);
- З колірним компонентом *to be in the pink* («бути в гарному становищі»);
- З компонентами на позначення частин тіла. Наприклад, *to twist someone round one's little finger* («обвести навколо пальця») [Seidl, McMordie 1978, p. 19].

В межах функціонально-стилістичного підходу, Б. Лабінська класифікувала фразеологізми наступним чином:

- Розмовні фразеологічні одиниці, які забезпечують комунікацію і використовуються переважно в усному мовленні і мають «знижене» експресивно-стилістичне забарвлення.
- Книжні фразеологічні одиниці, які функціонують переважно у писемному мовленні і яким властиві «підвищене» експресивно-стилістичним забарвлення.
- Міжстильові фразеологічні одиниці, які можуть вживатися практично у всіх стилях мови, адже вони стилістично та експресивно не забарвлені, а також загальноживані [Лабінська 2004, с.10].

Зважаючи на співвідношення з частинами мови Ю. Прадід зазначає, що більшість фразеологічних одиниць можна класифікувати в наступні семантико-граматичні підкласи:

- Іменникові (субстантивні). Наприклад, *a dog in the manger* («собака на сїні»);
- Прикметникові (ад'єктивні). Наприклад, *(as) fierce as a tiger* («лютий, як тигр»), *(as) cunning as fox* («хитрий як лис»);
- Дієслівні. Наприклад, *to feel like fish out of water* («відчувати себе як риба на воді»), *to have one's heart in one's mouth* («серце в п'яти пішло»);
- Прислівникові (адвербіальні). Наприклад, *not half bad* («напрочуд добре»), *all in the day's work* («буденна справа»);
- Вигуківі. Наприклад, *good luck* («удачі») [Прадід 2006, с. 76–80].

Ідеографічний підхід передбачає класифікацію фразеологічних одиниць за тематичним принципом, а саме: погляд «від носія мови» і екстралінгвістичне членування світу [Прадід 2006, с.76–80].

На думку В. Ужченка, фразеологічні одиниці можна диференціювати на три фразеотематичні групи [Ужченко 2007, с. 52–56]:

- Людина (з декількома фразеотематичними підгрупами);
- Абстрактні відношення і поняття;
- Природа.

Оксфордський словник сучасної ідіоматичної англійської мови класифікує фразеологічні одиниці за критерієм трансформації на чотири великі групи:

- Чисті ідіоми – це такі фразеологічні одиниці, які є дуже стійкими і не допускають жодних трансформацій або допускають їх мінімально, окрім зміни часової форми. Наприклад, *to kick the bucket – kicked the bucket* («померти» – «помер»).
- Образні ідіоми – також порівняно стабільні, але, на відміну від чистих фразеологічних одиниць, вони допускають незначні лексичні трансформації. Наприклад, *to act the part* («грати роль»).

- Обмежені словосполучення – одна частина яких має переносне значення, а інша виступає у прямому значенні. Наприклад, *to jog one's memory* («забути»).
- Відкриті словосполучення – такі ідіоматичні вирази, в яких обидва члени можуть вживатися в прямому значенні. Наприклад, *to spill the beans* («висипати квасоль» або «розкривати таємницю»). Відкриті словосполучення допускають максимальну кількість трансформацій [ODCIE 1983].

Узагальнюючи наявні на сьогодні напрацювання у цій сфері, українська дослідниця Ж. Краснобаєва-Чорна виокремлює такі системи категоризації фразеологізмів:

- Семантична класифікація фразеологічних одиниць;
- Семантико-граматична класифікація;
- Структурно-семантична класифікація;
- Структурна класифікація;
- Експресивно-стилістична класифікація;
- Генетична класифікація;
- Когнітивно-генетична класифікація;
- Ідеографічна класифікація;
- Класифікація з погляду переосмислення їх компонентів;
- Класифікація за дериваційною базою;
- Перекладознавча класифікація;
- Класифікація за сферою вживання;
- Класифікація за лексичним складом;
- Функціональна класифікація;
- Класифікація на основі методу фразеологічної аплікації;
- Класифікація за оточенням [Краснобаєва-Чорна 2013, с. 156–157].

Отже, аби досягнути повний склад мови, варто аналізувати зміст і форми фразеологічних одиниць. Специфічна структура стійких словосполучень,

основними ознаками яких є цілісність та ідіоматичність, викликає неабиякий інтерес у науковців. Проаналізувавши існуючі підходи до класифікації фразеологічних одиниць, можна зробити висновок, що вони базуються на різних принципах. Проте варто зауважити, що багато класифікацій мають подібні риси.

1.4 Функції фразеологізмів, їх роль у процесі комунікації

У фразеологічних одиниць є сталий набір функцій: одні функції є постійними (константними), та властиві всім фразеологічним одиницям у будь-яких умовах їх використання, а інші є варіативними, тобто властиві тільки деяким типам фразеологізмів. До константних функцій фразеологічних одиниць належать комунікативна, пізнавальна (когнітивна) та номінативна функції [Скрипник 1973, с. 12]. Розглянемо ці функції більш детально.

Комунікативна функція фразеологізмів слугує засобом спілкування або повідомлення. Спілкування передбачає взаємний обмін висловлюваннями та передачу інформації без зворотного зв'язку з читачем або слухачем [Скрипник 1973, с. 42].

Пізнавальна (когнітивна) функція полягає в опосередкованому свідомістю соціально-детермінованому відображенні об'єктів реального світу, що сприяє їх пізнанню [Ужченко 2007, с. 67]. Соціальна детермінованість проявляється в тому, що, хоча потенційні фразеологізми і створюються окремими індивідами, ці індивіди є частиною суспільства, і здійснення ними пізнавальної функції можливо тільки на основі попередніх знань.

Номінативна функція полягає у співвіднесеності фразеологізмів з об'єктами реального світу, включаючи різноманітні ситуації, а також у заміні

цих об'єктів у мовній діяльності їх фразеологічними найменуваннями. У якості прикладу можна привести фразеологізм *brown paper* – «обгортковий папір».

До варіативних функцій О. В. Кунін відносить волюнтативну, дейктичну і результативну [Кунін 2006, с. 76]. Волюнтативна (від лат. *voluntas* - «воля») функція пов'язана з вираженням волевиявлення. Дейктична функція реалізується у вказівці на просторову або часову локалізацію дії, явища, події щодо точки відліку, релевантної у рамках тієї чи іншої мовної ситуації. Результативна функція полягає у позначенні причини, що викликала дію або стан, які виражається фразеологізмом [Ужченко 2007, с. 79].

Втім, найважливішою функцією будь-якої одиниці мови, у тому числі й фразеологічної, є прагматична функція, тобто цілеспрямований вплив мовного знака на адресата [Скрипник 1973, с. 81]. Прагматична спрямованість властива будь-якому тексту, виступу, що впливає на використання у них фразеологізми. Фразеологізми підсилюють прагматичну спрямованість тексту або його частини – контексту.

О. В. Кунін вказує, що різновидами прагматичної функції є стилістична, кумулятивна, директивна і резюмуюча функції [Кунін 1996, с. 243]. Стилiстична функція – це особлива цілеспрямованість мовних засобів для досягнення стилістичного ефекту, при якій зберігається загальний інтелектуальний зміст висловлювання [Ужченко 2007, с. 80]. Стилiстична функція реалізує в мові конотативні особливості фразеологізму.

Кумулятивна функція властива, передусім, прислів'ям. Вони є узагальненням життєвого досвіду народу, який отримав суспільне визнання і реалізується у мовленні у вигляді поради, застереження і т. ін. [Ужченко 2007, с. 77]. З кумулятивною функцією тісно пов'язана й директивна функція. Прикладами прислів'їв з директивною функцією можуть слугувати такі вирази: *as you brew, so must you drink* («сам заварив кашу, сам і розсърбує»), *look before you leap* («не знаючи броду, не лизь у воду»), *strike while the iron is hot* («куй залізо, поки гаряче»). Такі сталі вирази мають

директивну форму та містять настанову, звернену до реципієнта повідомлення.

Заключна (резюмуюча) функція фразеологізму полягає у тому, що він є коротким резюме попереднього висловлювання. Наприклад, *that's flat* («остаточно, рішуче, безповоротно») [Ужченко 2000, с. 94]. Заключна функція властива багатьом прислів'ям. Наприклад, *all's well that ends well* («все добре, що добре закінчується»), *in for a penny, in for a pound* («назвався грибом – ліз у кошик»).

Вказані функції забезпечують специфічну стилістику фразеологічних одиниць – метафоричне (образне), емоційне, оцінне, експресивне та стильове (функціонально-стилістичне) їх значення. Вони також сприяють виявленню інформаційно-прагматичних властивостей фразеологізмів, їх ролі в комунікації.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ДЕТЕКТИВНИХ ТВОРАХ АГАТИ КРІСТІ

2.1 Семантична класифікація фразеологізмів у творах Агати Крісті

Індивідуально-художній стиль письменника становить систему мовних засобів, яка постає в результаті відбору і творчого використання насамперед лексичних реалій національної мови не тільки для вираження певного змісту, але й для естетичного впливу на читача. Категорія індивідуального формується сукупністю мовних одиниць, які мають значне смислове навантаження (культурологічне, історіософське, філософське тощо), зумовлене контекстним оточенням, сюжетними лініями, емоційно-експресивним наповненням [Морараш 2011, с. 312].

Особливий акцент слід зробити на тлумачення фразеологічного значення. Беззаперечним є той факт, що це явище досить складне, воно «обумовлено специфічним відношенням до означуваних предметів чи явищ дійсності, характером внутрішньої образної основи, надслівність, залежністю між лексичними компонентами фразеологічних одиниць і повністю чи частково переосмисленим їх значенням [Будз 1978, с. 21–24].

Одним із способів відобразити у розповіді гостроту детективного сюжету, дати психологічну характеристику героям, є виражальні засоби мови, у тому числі фразеологічні звороти, які слугують для надання «об'ємності» персонажам та посилення експресії діалогів. Говорячи про фразеологічні одиниці, виявлені в творчості А. Крісті, слід зазначити, що більша їх частина використовується в основному в діалогах, у внутрішньому

мовленні героїв і в гострі моменти сюжету. Це говорить про прагнення автора надати діалогам персонажів природність й експресивність, що є одним із важливих показників стилістичної забарвленості мови детектива.

Розглянемо фразеологічні конструкції, що вживаються А. Крісті, через призму семантичної, граматичної та функціональної класифікації. Визначимо їхню функцію у мовному аспекті, їх значення та мету, яку переслідує автор, застосовуючи їх у своїх творах.

Розглянемо першу групу фразеологічних зворотів – фразеологічні сполуки, які мають ознаки смислової розкладності, збереження значення окремих компонентів, неможливість заміни одних компонентів іншими, емоційно-експресивну забарвленість, наявність синонімів, омонімів зі словами чи іншими фразеологізмами.

Ця група представлена в романах А. Крісті наступними прикладами:

“I’m going by sober facts and common sense and the reasons for which sane people do murders” [Christie 2022, p. 249].

Ознаки фразеологічної сполуки *sober facts* має перший компонент – *facts*, значення якого невмотивоване, а другий компонент – *sober* залишається семантично вільним, значення його нам не потрібне розшифровувати. З погляду функції мови, фразеологізм є номінативним – дає назву, визначення предмета, явища. З позиції граматичної структури, ця конструкція є ад’єктивним словосполученням з компонентами «прикметник + іменник». У прямому сенсі означає тверезі факти, у переносному значенні маються на увазі об’єктивні, правдиві факти. У цьому контексті фразеологізм використовується з метою підкреслити професійну рису інспектора Ніла – довіряти не інтуїції, домислам чи думці інших людей, а лише фактам, що підтверджують причетність до скоєння злочину.

“Nasty business – all of it” [Christie 1963, p. 321].

Фразеологічна сполука *nasty business* має ознаки семантичної розкладності компонентів, у якому перший компонент – *nasty* має семантичну залежність, а другий – *business* залишається вільним. У ньому

допустима варіантність одного з компонентів *difficult business*. Щодо граматичної структури, то цей фразеологізм відноситься до ад'єктивного словосполучення, з конструкцією «прикметник + іменник». Фразеологізм виконує номінативну функцію, яка дає визначення негативним діям. У прямому вираженні означає «брудна справа», а в переносному значенні означає дії чи справи, заборонені законом. У цьому прикладі А. Крісті підкреслює невизначеність, загадковість, відсутність прямих доказів, які б пролили світло на вбивства.

A girl with golden hair and straight autocratic features – a girl with a lovely shape – a girl such as was seldom seen in Malton – under – Wode. With a quick imperative step she passed in the post office [Christie 2020, p. 5].

Стійка фразеологічна одиниця *golden hair* відноситься до фразеологічної сполуки, оскільки до її складу входять слова і з вільним значенням – *hair*, і з фразеологічним – *golden*. У цьому поєднанні допустима варіантність одного з компонентів. З точки зору граматичної класифікації фразеологізм відноситься до ад'єктивного словосполучення «прикметник + іменник» і виконує номінативну функцію, яка наділяє власника певними рисами темпераменту. У прямому розумінні означає «золоті волосся», у переносному смислі – світле, красиве волосся. Ця гіперболізація дозволяє автору даного контексту, через зовнішні дані, передати образ молодій розкішній блондинки. Вона своїм «золотим волоссям» привертає увагу оточуючих, на ній зупиняють погляди, її образ надовго зберігається у пам'яті у учасників роману, а й читача.

Фразеологічний зворот *autocratic features* є фразеологічною сполукою через наявність ознаки семантичної розкладності компонентів, де *autocratic* має фразеологічно зв'язане значення, а *features* залишається семантично вільним. Крім того, допустима варіантність одного з компонентів цього звороту. Граматична структура є ад'єктивним словосполученням із основою «прикметник + іменник»+. Функція цього фразеологізму має номінативний характер, за допомогою чого і передається внутрішній світ персонажа, його

характер. В даному випадку виокремлюються риси обличчя дівчини, які передають її внутрішню силу, вольовий характер, впевненість у собі. У сукупності ці номінації формують у її образі якусь мужність та деспотизм. Не кожен герой наважиться на знайомство з нею.

“If any misfortunes happen to my friends I always drop them at once! It sounds heartless, ale it saves such a lot of trouble later!” [Christie 2020, p. 7].

Вираз *drop friends* має ознаку семантичної розкладності компонентів фразеологізму, де *friends* є вільним за значенням, а *drop* є семантичним центром. За граматичною структурою фразеологізм є дієслівним словосполученням з структурою «дієслово + іменник». Він виконує номінативну функцію, що характеризує дії, вчинки людей. У цьому контексті фразеологізм визначає внутрішню якість людини, її здатність до зради близьких та друзів, які опинилися у скрутному становищі. Цей нюанс не викликає у читача добрих почуттів до героя.

His mind played with attractive plans for the future [Christie 2020, p. 10].

У фразеологічному звороті *attractive plans* є ознаки фразеологічних сполук, в силу семантичної розкладності його компонентів, де *attractive* має семантичну вмотивованість, а *plans* залишається вільним за значенням компонентом. За граматичною структурою відноситься до ад'єктивних словосполучень з основою «прикметник + іменник», виконує номінативну функцію, яка визначає якість людини, її вчинки, манери, виховання. У переносному значенні вживається як «вдало одружитися». Вдавшись до цього вислову А. Крісті, вкотре підкреслює помилковість намірів молодого людини по відношенню до дівчини. Об'єктом її уваги виступає не вона сама, а її фінансовий стан. Необхідно відзначити, що в більшості романів А. Крісті, основною причиною скоєння злочинів виступають «шкурні» питання, у яких фігурують гроші, статки, багатство, спадщина.

Hercule Poirot's eyebrows rose ... [Christie 2020, p. 161].

Зворот *eyebrows rose* є фразеологічною сполукою, де компонент *eyebrows* має пряме значення і може використовуватися з іншими словами, а

«gose» є семантично залежним. З точки зору граматики цей фразеологізм є дієслівним словосполученням з граматичною основою «дієслово + іменник». Він виконує зображально-виражальну функцію, мета якої передати внутрішній стан та емоції, які відчуває на той момент людина. У переносному значенні ця лексична одиниця означає подив, спантеличеність. У даному випадку такі емоції відбилися на обличчі детектива Пуаро.

But lately he's been quite different, expansive, and positively – well – flinging money about [Christie 2022, p. 23].

Фразеологічна сполука *a flinging money* має ознаки смислової розкладності, в якій другий компонент *money* залишається вільним за значенням, а перший – *flinging*, має семантичну залежність та варіантність компонентів, наприклад: *to throw money*. За граматичною структурою зворот відноситься до адвербіальних словосполучень з граматичною конструкцією «прикметник + іменник + прийменник» і виконує зображально-виражальну функцію, яка надає образу емоційне забарвлення, додає експресії. У прямому значенні означає «розкидатися грошима», в переносному – «транжирство». У даному контексті фразеологізм характеризує нездатність героя заощаджувати гроші. З позиції дуже економних англійців, ця риса характеру є негативною.

You asked me if I had noticed a young goddess [Christie 1998, p. 212].

Фразеологічна сполука *young goddess*, у складі якої *young* вживається у своєму прямому значенні, а другий компонент – *goddess* характеризується семантичною залежністю, має переносне значення. За граматичною структурою відноситься до ад'єктивних словосполучень прикметник + іменник. З погляду функцій мови є зображально-виражальним засобом. У прямому значенні означає «молода богиня», у переносному значенні – «молода жінка неземної краси». Власниця такої яскравої зовнішності не може залишитися непоміченою. Так, з перших сторінок роману автор навмисне акцентує увагу читача на зовнішності героїні, тим самим відводить нас від думки, що вона може бути вбивцею.

So you've turned up against like a bad penny [Christie 2022, p. 62].

У фразеологічній сполучі *bad penny* перше слово – *bad*, ніби прикріплено до другого – *penny*, і може використовуватися тільки з ним. За граматичною структурою відноситься до ад'єктивних словосполученням прикметник + іменник, належить до групи фразеологізмів, яким властива образність й виступає як елемент мовної характеристики персонажа. У цьому контексті перед читачем постає образ недолугого родича, який довгий час не цікавився життям членів сім'ї та несподівано з'явився без попереджень.

Далі нами були проаналізовані фразеологічні одиниці, які відносяться до групи «фразеологічні єдності». Розглянемо їх:

A vey fishy story ... [Christie 1985, p. 5].

Фразеологічна єдність *fishy story*, обумовлена мотивованістю та прозорою образністю. Значення всіх компонентів є переносним, метафоричним. За граматичною структурою відноситься до ад'єктивних словосполучень з основою прикметник + іменник, виконує зображально-виражальну функцію, яка «оживляє» нашу уяву. Фразеологізм містить переносний смисл, який має значення «підозріла історія», «дивна історія». У даному випадку використовується з метою висловити збентеження, підозрілість до події, недовіру та сумнів героя.

But when she hears that the crime has been brought home to him, she cannot bear it, and comes forward to accuse herself and save him from certain death [Christie 1998, p. 207].

Вираз *certain death* – нерозривна стійка єдність, де обидва компоненти мають переносне значення. За граматичною структурою відноситься до ад'єктивного словосполучення з граматичною основою прикметник + іменник, має зображально-виражальну функцію, відноситься до розмовного жанру. У переносному значенні вживається як «вірна смерть». Уживаючи цей фразеологізм, автор, ніби оголює почуття героїні, її емоції, залишивши на поверхні її сміливість, відвагу, відданість, саморуйнування заради близької людини. Героїня зізнається у вбивстві, бере вину на себе, тим самим виносить собі вирок, позбавивши покарання справжнього злочинця.

His mind played with attractive plans for the future [Christie 2020, p. 10].

Вираз *mind played* належить до фразеологічних єдностей через наявність у ньому семантичної спаяності двох компонентів, що містять у своєму значенні образність та метафоричність. За граматичною структурою відноситься до дієслівного словосполучення з граматичною основою «іменник + дієслово» та належить до міжстильових фразеологізмів; виконує експресивно-оцінну функцію, результатом чого є оцінка події або явища. У переносному значенні виражає «політ думок», «гру уяви», «фантазію». У нашому випадку автор через семантику даного фразеологізму виносить на поверхню меркантильність намірів свого героя по відношенню до предмета володіння. Переконаючи себе, що готовий одружуватися «за коханням», головний герой, проте, підсвідомо малює у своїй уяві привабливі картини майбутнього, будує плани свого безтурботного життя, яке йому забезпечить фінансовий стан дівчини.

“Hallo, Neele, you old vulture” [Christie 2022, p. 7].

Значення обох компонентів фразеологічної одиниці *old vulture* є переносним. Слова, що входять до її складу, семантично не самостійні. Метафора, на основі якої побудована ця одиниця, досить прозора. Щодо граматичної структури, то він відноситься до ад'єктивних словосполучень з основою «прикметник + іменник». З погляду стилістики виконує експресивно-оцінну функцію, яка служить засобом мовної характеристики персонажа, робить його яскравим та ємним. У прямому значенні – «старий стерв'ятник» – птах, який харчується мертвечиною, у переносному – характеризує людину, яка живе за рахунок чужих проблем. Використовуючи цей фразеологізм, А. Крісті наділила цією якістю інспектора Ніла, який у буквальному значенні має справу з трупами людей, які померли, як правило, неприродною смертю. У цьому смислі цей фразеологізм характеризує інспектора як досвідченого, безпринципного «хижака», «старого вояка», професіонала у розкритті кримінальних справ.

One old maid – the sour kind – he knew them well enough [Christie 1963, p.28].

Фразеологічна єдність *old maid* за граматичною структурою відноситься до ад'єктивного словосполучення, з граматичною основою «прикметник + іменник» та є міжстильовим фразеологізмом, що виконує експресивно- оцінну функцію, що несе в собі оцінку зовнішніх та моральних якостей персонажа. Його прямий зміст «стара діва», відповідає плану висловлювання. У переносному значенні дає визначення незаміжній жінці похилого віку, яка ніколи не народжувала дітей. У цьому романі ми зустрічаємо таку персону, буркотливу, злу на весь світ через своє невдале життя. Стара «як прокисла сметана» завжди всім незадоволена.

And now, it seemed, she was married to the black sheep of the Fortescue family, for Neele assumed that the disagreement with his father referred to primly by Miss Griffith, stood for some disgraceful incident in young Lancelot Fortescue's career [Christie 2022, p. 19].

Фразеологічна єдність *black sheep* розуміється як одне ціле. Цілісність тут обумовлена переносним значенням усіх компонентів. За граматичну структуру є ад'єктивним словосполученням, що виступає як міжстильовий зворот. Фразеологізм виконує експресивно-оцінну функцію. У даному випадку маємо фразеологізм в усіченому вигляді, який є частиною прислів'я «Паршива вівця все стадо псує». У прямому значенні *black sheep* – це хвора, змучена тварина, яка може заразити все стадо; у переносному значенні – людина, яка може зіпсувати весь колектив. У цьому контексті фразеологізм наділяє героя такими рисами як непорядність, нечесність, відсутність поваги до партнера. У читача це викликає негативні емоції, тим самим виникають припущення причетності до вбивства.

He's a playful beast [Christie 1963, p. 236].

Зворот *playful beast* має ознаки фразеологічної єдності, обумовлені семантичною цілісністю його компонентів та їх метафоричним значенням. За граматичною структурою є ад'єктивним словосполученням «прикметник +

іменник», що виконує експресивно-оцінну функцію. Уживаний у значенні, що характеризує людину як жартівника, який легко, граючи, із витонченою фантазією чинить вбивства. Метою фразеологізму в даному контексті є викликати у читача огиду, злість, негативне ставлення до злочинця.

Then his lips drew back from his teeth in that curious wolf – like smile characteristic of the man [Christie 1963, p. 210].

Фразеологічний зворот *curious wolf*, як і попередні, має ознаки фразеологічної єдності, за наявністю образності, переносного значення, виражально-зображальної функції. З погляду стилістики він належить до міжстильових фразеологізмів; за граматичною класифікацією є субстантивним словосполученням з іменниковою основою. Семантика даного словосполучення прозора – недобра, зла усмішка людини. Ця риса виявилася у Ломбарда, одного з персонажів А. Крісті, у момент, коли він дізнався про ще одне досконале вбивстві, і перші міркування які спали йому на думку були про те, що не діяти більше не можна, час вживати якихось заходів, шукати справжнього вбивцю. У даному випадку через гострі емоції героя щодо події, яка відбулася, і до вбивці автор викликає ті ж почуття злості, люті у читача.

A wolf – that's what it is – a wolf's face... [Christie 1963, p. 310].

Фразеологічна єдність *wolf's face*, як і більшість інших єдностей, які породжують зображально-виражальну функцію мови, наділяє персонажа характерними рисами, властивими певній тварині. Є субстантивним словосполученням, граматичну основу якого становить іменник. У перекладі означає «вовче осбличчя», у переносному значенні має такі визначення: хижа, зла, нещадна, звіряче. Цими рисами А. Крісті наділила одного з двох героїв, які залишилися живими. Таким звіром його почала бачити Віра, яка до цього часу не помічала цих якостей.

And he really is frightfully devoted [Christie 2020, p. 6].

Усі компоненти фразеологічної єдності *frightfully devoted* мають семантичну цілісність, образність та переносне значення. За граматичною

класифікацією фразеологізм є адвербіальним, з основою «прислівник + прикметник», що виконує функцію, яка надає характеру героя образності та емоційності. А. Крісті підкреслює відносини між молодими людьми. З одного боку сильні почуття, відданість, серйозність намірів, з іншого – байдужість, буденність, невизначеність.

She looked frightened of her own shadow [Christie 1963, p. 32].

За граматичною структурою фразеологізм *to frightened of one's own shadow* відноситься до дієслівних словосполучень з основою «дієслово + іменник», що надає образу яскравості та емоційності. У дослівному перекладі означає – «боятися власної тіні», в переносному смислі – відчувати жахливий страх перед усіма і перед всім. У даному контексті зображує образ старої, літньої жінки, яка боїться сама себе.

Anthony Marston proceeded on his triumphal progress [Christie 1963, p. 13).

Значення фразеологічної єдності *triumphal progress* є переносним – переможний шлях. У даному контексті використовується з метою наділити героя звитяжними якостями, які відобразилися у його зовнішності та поведінці. Він красивий, має фінансову незалежність, що допомагає йому поводитися як переможець. У такий автор привертає увагу до героїв роману та подій, що відбуваються. Щодо граматичної структури, то фразеологізм є ад'єктивним словосполученням з граматичною основою «прикметник + іменник».

With a heavy heart Mrs. Renauld consented, and her son learned that the father he had loved had been in actual fact a fugitive from justice [Christie 1998, p. 213].

За граматичною класифікацією фразеологізм *heavy heart* належить до розряду ад'єктивних словосполучень, з конструкцією «прикметник + іменник» і характеризується метафоричністю. У дослівному перекладі означає «важке серце», у переносному – похмура, пригнічений стан, почуття тривоги. У цьому контексті герої не могли погодитися з думкою, що їхній

родич був убитий його ж коханкою. З важким серцем вони сприйняли цю звістку.

But she was checkmated – not by Hercule Poirot – but by «la petite acrobate» with her wrists of steel [Christie 1998, p. 211].

Фразеологічна єдність *wrists of steel* є метафоричним епітетом, що належить до субстантивних словосполучень з іменниковою основою. Фразеологізм надає висловлюванню колориту та експресії. Мертва хватка – це мисливський термін, яким наділяють тварин, чиї щелепи судомно стискаються при нападі та їх практично неможливо розімкнути. Саме ця здатність цінна на полюванні. У переносному значенні означає вчепитися у щось міцно і надовго. У даному контексті застосовується з метою яскраво зобразити сцену затримання вбивці.

Тепер розглянемо фразеологічної групи зворотів, що відносяться до фразеологічних зрощень. Загальновідомо, що це абсолютно неподільні, нерозкладні стійкі сполуки, загальний смисл яких не залежить від значення їх складових. Вони є дещо незрозумілі з погляду сучасної мови та розкриваються тільки в історичному контексті. З погляду стилістики цим фразеологізмам властива переважно зображально-виражальна функція, за допомогою якої передається експресія, патетика, яскравість, образність подій та ставлення персонажів. Розглянемо їх більш докладно:

I honestly don't know. Sometimes, I feel sure he is as mad as a hatter; and then, just as he is at his maddest, I find there is method in his madness [Christie 1978, p. 179].

Фразеологізм *as mad as a hatter* («божевільний, збентежений») у цьому висловлюванні належить до фразеологічних зрощень, тому що цілісне значення їх компонентів невмотивовано з погляду сучасної лексики. У прямому значенні нам незрозумілий зміст цього виразу, і щоб його розгадати, необхідно звернутися до історії його виникнення. Фразеологічний зворот набув популярності завдяки Льюїсу Керролу та його книзі *Alice in Wonderland* (1865). Однак цей вираз можна зустріти й раніше, у творі В. М.

Теккеря *Pendennis* (1850), а ще раніше, у 1836 р., воно з'явилося в Америці. *Mercurous nitrate* («ртутна сіль»), що використовувалася у виробництві фетрових капелюхів, була шкідливою для здоров'я і була причиною такої хвороби як танок святого Вітта, що їй, очевидно, слугувало підставою для виникнення цієї фрази. Є припущення, що першим «божевільним капелюшником» був Р. Кребб, що жив в XVII ст., який роздав своє добро бідним і спав на траві. Прикладом таких див може служити винахід їм ліжка-будильника, що будить людину, скидаючи її на підлогу. Такими характеристиками автор наділяє свого героя Пуаро – не зовсім адекватний, як «божевільний капелюшник», при першій зустрічі з ним здається, що його питання не мають ніякого відношення до справи, а його висновки взяті з царини «нізвідки». Так, А. Крісті в уяві читача малює дивака, який на перший погляд не здатен вирішувати логічні завдання та розкривати злочини.

Manner of my death marking me on the forehead. The brand of Cain [Christie 1963, p. 347].

Для того, щоб зрозуміти ідіоматичне значення фразеологічного зрощення *brand of Cain*, нам необхідно звернутися до його етимології. Цей фразеологізм є біблійним за походженням. У Адама та Єви були сини Каїн та Авель. Каїн заздрив брату і через це вбив його. Це було перше вбивство на Землі. Каїнова печатка – це тїнь страшного злочину, своєрідне тавро на людині, яка порушила закон, і юридичний, і моральний. Як наслідок, злочинець карає себе сам, таврує самою страшною братовбивчою печаткою. Завдяки цьому, А. Крісті викликає у читача почуття задоволення і упевненості, що кара рано чи пізно відбудеться. Окрім експресії та патетики даний фразеологізм виконує ще й виховну, повчальну функцію – нерозкритих злочинів не буває, покарання все одно досягне своєї мети, і воно буде жахливим.

Armstrong's death is associated with «a red herring» which he swallowed –or rather which resulted in swallowing him! [Christie 1963, p. 157].

Не менш цікаве походження має фразеологічне зрощення *red herring* («маневр, що відволікає»). В детективах використовується як «підсадна качка». Дослівно – «рудий оселедець» означає якийсь сторонній предмет, який відвертає увагу від головної ідеї тексту чи розмови, відволікаючий маневр, те, що вводить людину в оману. Рудий – яскравий колір, а яскраві кольори завжди кидаються в очі і можуть відвернути нашу увагу від чогось по-справжньому важливого. Один із найпопулярніших способів приготування оселедця – це копчення. Цей фразеологізм вжито А. Крісті у своїх творах неодноразово, в одному випадку він розкриває загадку, яким чином було скоєно всі злочини. Злочинець розіграв сцену своєї смерті й змусив йти по помилковому сліду, ввів їх в оману, тим самим розв'язав собі руки. В іншому випадку, фразеологізм ужито з метою заплутати сліди, відвернути увагу від важливих речей. Убивця вкотре обхитрив жертву і та "попалася на гачок".

"Watch and pray," he said. "Watch and pray". The day of judgement is at hand [Christie 1963, p. 16].

Фразеологічне зрощення *day of judgement* за походженням відноситься до стародавніх релігій, за якими суду підкоряються як живі, так і мертві. Наприклад, згідно з давньоєгипетською релігією серце померлої людини зважувалося на терезах, які тримав Бог Анубіс. Легке серце вважалося ознакою праведності, важке – гріховності. Від цього залежало, куди піде людина після смерті – в рай чи пекло. Синонімом цього фразеологізму є вираз «Страшний Суд». У контексті роману А. Крісті мовою одного з персонажів закликає всіх осмислити свої вчинки, одуматися, зупинитися і почати нове життя.

Тепер розглянемо фразеологічні вирази, до яких відносяться ідіоми, крилаті слова, прислів'я та приказки. Вони виконують в основному зображально-виражальну, пізнавальну та повчальну функції. З граматичної точки зору вони є здебільшого цілими реченнями, які вводяться в мову в готовому вигляді, можливо з деякими модифікаціями та трансформаціями.

I'm only on the make, like everyone else [Christie 2020, p. 8].

Значення виразу *on the make* сприймається не в буквальному значенні, а переносному. Ця ідіома зображує героїню як меркантильну особу, з властивими їй рисами характеру – прямолінійність та самовпевненість. Для жінки це не найкращі якості, тому вона викликає у читача негативні емоції.

There's no fool like an old fool [Christie 2022, p. 67].

Незважаючи на те, що це речення складається із лексем з прямим значенням, воно має метафоричний зміст і відтворюється в нашому мовленні як готова одиниця мови. Це прислів'я належить до розмовного жанру. Значення цього прислів'я полягає в тому, що доживши до похилого віку, чоловік залишився дурнем, тобто розум покинув його. Має аналоги: «сивина в бороду – біс у ребро», «борода очам не заміна», «сивина напала – щастя пропало» та ін. Це прислів'я А. Крісті ввела в мову героїні свого роману з метою переключити увагу інспектора Ніла на інші речі і відволікти його увагу від своєї персони. Героїня зрозуміла, що наговорила зайвого та спробувала перевести діалог в інше русло.

Better be safe than sorry [Christie 2022, p. 96].

Цей стійкий вираз відноситься до розряду прислів'їв, складається із слів з денотативним значеннями, тобто відрізняється семантичним членуванням, але має ознаки метафоричності. З погляду граматики вживається як цілісне неділиме речення, що означає – обережній у своїх рішеннях та вчинках людині легше уникнути небезпеки («береженого Бог береже, а необережного конвой стереже»). У цьому контексті виконує повчальну функцію. Мета використання цього виразу – охарактеризувати людину, яка є дуже обережною у своїх вчинках, своїх словах, завжди продумує всі свої дії, але навіть вона може допустити помилку, яка призведе до небажаних наслідків.

Отже, у процесі дослідження фразеологічної системи англійської мови на прикладі творчості А. Крісті ми отримали уявлення про основні структурно-семантичні та стилістичні типи, фразеологізмів, дізналися про їх походження. Це дослідження дозволило зробити висновки про те, що людина

за допомогою фразеології не просто передає певну інформацію про навколишній світ, а й висловлює при цьому своє ставлення до нього.

2.2 Тематичні групи фразеологізмів у творах Агати Крісті

Об'єднання фразеологічних одиниць за тематичною ознакою дозволило виділити групи фразеологізмів, які відображають предмети та явища природи, що оточують людей протягом усього часу їх існування. Класифікація фразеологізмів за тематичною ознакою дозволяє відобразити такі фрагменти світу, як: внутрішні та зовнішні властивості людини, фізичний стан, дії, почуття та емоції, діяльність людини, її поведінка, бідність, багатство.

Розглянемо ці групи докладніше.

Комплекс фразеологічних одиниць, які містять назви тварин. Ці фразеологізми використовуються як образна характеристики людини і мають високий конотативний потенціал. Численні подібні фразеопоєднання, їх яскрава образна основа і антропоцентричний характер визначають інтерес багатьох вчених-лінгвістів до цієї частини фразеологічного фонду. Розберемо деякі з них.

Людина, розпочавши осілий спосіб життя, поступово стала приручати диких тварин, які згодом стали для неї джерелом їжі, одягу, надійності, духовного збагачення. Подані нижче фразеологізми дозволяють встановити закономірні зв'язки між людиною та твариною.

Is she, you old dog [Agatha Christie 2015, p.41].

Собаку ніколи не вважали звичайною твариною. Про неї складено чимало міфів та легенд. Їй приписували багато якостей зокрема і містичних, які визначили її роль у житті людини. У фольклорі багатьох народів, собака – практично завжди позитивний персонаж. Вона є символом дружби,

відданості, надійності та захисту. Старий собака завжди виявляє любов до свого господаря. В даному контексті автор вжив фразеологізм *old dog*, відносно образу улюбленого всіма детектива Пуаро, щоб увиразнити такі його риси як увага та повага до жінки. Цей фразеологізм у відношенні до Пуаро використовує жінка, з нотками тепла, ніжності та іронії. Зауважимо, що у читача виникає таке саме ставлення до нього.

And now, it seemed, she was married to the black sheep of the Fortescue family, for Neele assumed that the disagreement with his father referred to primly by Miss Griffith, stood for some disgraceful incident in young Lancelot Fortescue's career [Christie 2022, p.19].

Вівці – це свійські тварини. Вони є джерелом їжі, а їх шерсть використовують як в одязі, так і для виготовлення текстилю, килимів, ковдр, подушок та іншого приладдя домашнього вжитку. Вівця – тварина стадна. Стадо йде туди, куди його ведуть. Якщо в ньому заведеться хвора тварина, вона, як правило, є джерелом хвороби всього стада. Як і в тваринному світі, так і в людському соціумі, у будь-якому його соціальному осередку, знайдеться людина, яка може «заразити», «зіпсувати» цілий колектив». У контексті роману фразеологізм *black sheep* образно характеризує молоду людину, у кар'єрі якої був ганебний випадок, і який згодом йому довелося приховувати. Семантика фразеологізму в даному контексті містить у собі загадку, таємницю, без яких не обходиться жоден із романів А. Крісті.

В англійській літературі є достатня кількість творів, у яких беруть участь кішки. Вони живуть у цих творах не випадково. Традиційно вважається, що перші домашні кішки потрапили на територію туманного Альбїону завдяки стародавнім римлянам, і, як тільки вони сюди потрапили, відразу ж завоювали неймовірну любов мешканців цього острова. У світлі цього можна стверджувати, що початок англійської котячої історії був пов'язаний з величезним успіхом. Та й хто міг би встояти перед такою прекрасною твариною, побачивши її вперше?

And then what with Mr. Fortescue being so peculiar and so bad tempered, flashing out в цux terrible rages, spending money like water backing wildcat schemes [Christie 2022, p. 216].

Як і серед інших тварин, кішки можуть бути як свійськими, так і дикими. У цьому випадку фразеологізм характеризує диких представників цього виду. Відомо, що будь-яка кішка «гуляє сама по собі». Людина й до цього часу повною мірою не приручила її. Але в будь-якому випадку, домашній представник цього виду доглянутий, нагодований, має своє місце, господаря. У домашньої кішки м'якше звички на відміну від дикої, яка позбавлена всіх цих спокус життя. Іноді у неї буває вигляд хворобливої, голодної, обірвано, тобто «будь що». У цьому контексті цей зооморфізм уживаний саме в цьому значенні. Використовуючи цю фразеологічну одиницю, А. Крісті підкреслює характерну якість персонажа, який не вміє розпоряджатися грошима, вкладає їх в *wildcat schemes*.

Climbs like a cat, doesn'the? [Christie 1963, p. 151].

У даному випадку за допомогою цієї лексеми автор образно характеризує здатність людини пересуватися вертикальними поверхнями. Ця здатність здебільшого властива кішкам. У цьому аспекті фразеологізм, вжитий А. Крісті, відобразив сміливість героя, його фізичні якості, розум і спритність. Слід зазначити, що кішки істоти містичні. Народна мудрість зберігає безліч особливостей, пов'язаних із поведінкою кішки. І в наш час вона залишається своєю білою плямою, маленькою пухнастою загадкою, яка супроводжує нас уже кілька тисячоліть. Романи А. Крісті були б незмістовними, якби ця любителька загадок не вклала б у діалоги своїх героїв лексичні звороти, що мають у своєму складі найменування цих прекрасних істот.

В англійській мові зустрічаються фразеологізми із назвами земноводних. Як нам відомо, це один з найдавніших видів ссавців на Землі, тому багато фразеологічних одиниць мають свою етимологію. Такі зооморфізми, що містять образи рептилій, А. Крісті з майстерністю

використовує у своїх романах. Що стосується фразеологізмів з образом риби, вони представлені у творах А. Крісті, такими прикладами:

I always thought him a poor fish, and he – sometimes, you know, I think he almost hated me [Christie 2022, p. 53].

В англійській мові багато ідіом із словом риба. Риба служить одним з джерел їжі. Риба є персонажем багатьох казок. Риба слабка перед людиною, особливо маленька, її легко зловити на гачок. Образність цього виразу посилює прикметник *poor*. У контексті роману фразеологізм створює образ людини, яка викликає співчуття. Життя проходить повз нього.

We spotted the right man at the beginning and then, like idiots, we went astray after red herrings [Christie 1968, p. 213].

Нами вже було розглянуто походження та значення цієї ідіоми. Слід зазначити, що цей фразеологізм А. Крісті у своїй творчості вживає не раз. У цьому контексті він має теж значення, що й у попередньому – пустити по хибному сліду, обдурити, «обвести навколо пальця», збити з пантелику. Молоді люди намагаються самостійно розкрити злочини й потрапляють у пастку злочинця. Фразеологізм із властивим йому яскравим колоритом використовується для опису цієї ситуації.

Лексеми, що містять назви земноводних, часто зустрічаються в романах А. Крісті:

Down goes Mrs. Cayman, weeping crocodile tears and recognizing body as that of a convenient brother [Christie 1968, p. 152].

Фразеологізм *to weep crocodile tears* прийшов до нас із глибини століть. Люди вважали, що крокодили, коли поїдають свою здобич, плачуть, наче жаліють її. Цей вислів використовувався ще в Стародавньому Римі і відноситься до початку 810-х рр. н. е. У нашому столітті багато досліджень підтвердили, що у крокодила дійсно лється рідина, схожа на сльози в момент поїдання їжі. Цей фразеологізм уживається по відношенню до людини нещирої, лицемірної, яка фальшиво співпереживає в душі, насправді посміхаючись і радіючи нашим невдачам. Дуже точно і ємно цей зворот мови

характеризує нещиро і брехливу людину, якою є місіс Кеймен. За допомогою цього фразеологізму, письменниця, як батогом, висікає її порочність та лицемірність. Місіс Кеймен гірко плаче, шкодує з приводу загибелі вигаданого нею брата. Ці сльози «театральні», фальшиві. Вона проливає їх з метою власної вигоди.

Mr. Justice Wargrave wriggled his tortoise like neck [Christie 1963, p. 178].

Черепашка, як і інші представники земноводних, є одним із найдавніших тварин на землі. Багато авторів-казкарів, використовуючи уособлення, приписують їй таку якість, як мудрість. Черепашка дуже обережна тварина. Для того, щоб укритися і захиститись від ворогів, вона ховає свою голову під панцир. Цю можливість їй забезпечує її довга шия, яка у потрібний момент може стиснутися. У цьому контексті автор використовує це уособлення для характеристики головного героя. Тільки в кінці роману, дізнавшись, що він виявиться вбивцею, ми зрозуміємо цей вислів. Розмовляючи, він втягував голову в плечі як черепаха в панцир, немов приховуючи свої справжні наміри, помисли, дії. Він ніби ховався від чужих поглядів, не даючи змоги поставити йому компрометуючі питання.

Розмова людини з тваринами дикого світу і досі відбувається «на короткій нозі». Численність подібних фразеопослужб, їх яскрава образна основа роблять їх популярною в англійській мові. Дикі тварини не приручені людиною, вони непередбачувані. Вони змушені самостійно добувати собі їжу, дбати про своє житло, на відміну від свійських тварин, вони можуть пристосовуватися до існування у дикій природі. Для диких тварин людина становить небезпеку, вона – ворог. При зустрічі з нею, тварина або лякається, або виявляє всі ознаки агресії й нападає на людину. Цими та багатьма іншими характерними рисами дикого тваринного світу А. Крісті наділяє своїх героїв, використовуючи наступні фразеологізми:

Then his lips drew back from his teeth in that curious wolf – like smile characteristic of the man [Christie 1963, p. 210].

Вовк у нашій уяві означає злість, лють, агресію. Йому, як і всім тваринам не властива така якість як посмішка. Однак, у момент, коли він бачить жертву, у нього оголюється щелепа. Це відбувається для залякування та морального придушення супротивника. Ця відзначена людиною риса тварини, була відтворена як «вовчий оскал». Так, застосовуючи уособлення, відбувається наділення людини звірячими якостями. У цьому контексті автор уживає фразеологізм із метою надати образу героя риси хижака, звіра, готового до бою. Ф. Ломбард зрозумів, що чекати більше не можна, час діяти, необхідно знайти справжнього вбивцю. У його душі прокинулися звірячі почуття, які знайшли відображення у його посмішці.

Thoughts that ran round in a circle like squirrels in a cage... [Christie 1963, p. 226).

Джерелом фразеологічного виразу *squirrels in a cage* служать казки, де білка є персонажем, учасником ярмаркових виступів. Її представляли в барабані або колесі, яке вона сама крутила. Збоку це виглядало кумедно, але насправді кінця у «цієї подорожі» не було. У цьому контексті фразеологізм образно передає емоційний стан героїв. При видимому зовнішньому спокої, в їхніх головах у «нескінченному потоці бігли думки». Нікому з них не хотілося вмирати насильницькою смертю. Вони подумки «копалися у своєму минулому» та шукали причини, які привели їх на цей острів.

And you're telling me that those people didn't smell a rat? [Christie 1963, p. 226].

У фразеологізмі *smell a rat* є така тварина, як пацюк. Це «підпільне» звірятко, яке живе переважно поруч із людиною, не спить уночі. Пацюків відрізняє висока живучість, вони проживають зграєю, виявляють жорстокість до своїх родичів, позбавлені батьківських та сімейних почуттів. Пацюк ніколи не був символом чогось доброго. Якщо щура вчасно не виявити, він може знищити весь урожай зерна або пошкодити майно. Недарма в даному контексті фразеологізм, один із компонентів якого містить найменування

щура, вживається у значенні "не зловити щура", тобто не виявити чого-небудь, не відчути, що на острові відбуваються якісь жахливі події.

Англійська мова містить чимало фразеологізмів, до складу яких входять назви птахів. За птахом закріпився певний образ, який характеризує зовнішність людини, відображуючи у ньому риси, звички пернатих. Це можуть бути фразеологізми, що оцінюють зовнішні дані людини, худий – товстий; довгий ніс або довгі ноги і т.д. Вони вживаються в переносному значенні, при характеристиці дурних людей, а також наївних і простодушних. Прикладами таких орнітонімів можуть бути такі стійкі звороти, які є у романах А. Крісті.

No, but be careful the old bird, as you call him, doesn't let you in [Christie 1968, p. 37].

Уживання фразеологізму *old bird* в даному контексті змушує читача сприймати його у такому переносному значенні, як «старий знайомий», «старий друг», чиє минуле не є таємницею, з ким пройдено багато шляхів, відомо, на що він здатний. Слово *bird* ужито в значенні «близький», «знайомий», а перший компонент *old* посилює значення усього фразеологізма. Старий – значить відомий з давніх-давен.

So he's our pigeon! [Christie 1963, p. 227].

Голуб у всіх народів є птахом мирним, невинним, лагідним і відданим. Говорячи про людину, зазвичай використовують у значенні «голубчик». Але трапляються й інші вживання. Наприклад, так можуть сказати про людину, яка заслуговує на осуд. Саме це переносне значення фразеологізму розкривається у цьому контексті.

Наступний комплекс фразеологічних зворотів, виділених за тематичною класифікацією, складає група фразеологічних одиниць, що містить у своєму складі компоненти біблійного походження. Біблія, як джерело появи фразеологізмів є дуже важливою. Більшість людей вважають Біблію святою книгою. Стійкі вирази, що вийшли з Біблії, за своїм характером є різноплановими. Вони часто мають еквіваленти у багатьох

мовах і здебільшого носять повчальний характер, відображають поняття моральних і духовних цінностей, а також несуть потужний оцінний заряд.

Sitting up in court feeling like God Almighty [Christie 1963, p. 271].

У Біблії ми знайдемо визначення Бога як такого, хто створив наш світ і все, що в ньому є. Бог не є обмеженим у межах часу та простору. Він ніколи не перестане існувати. Він – всемогутній. Людина не має такої сили. Проте, щоб надати образність одному з своїх героїв, А. Крісті застосувала цю фразеологічну єдність. Герой одного з її романів, у процесі своєї кар'єри залишався неодноразово безкарним, і це призвело до того, що він відчув себе всемогутнім, порівнявши себе з Богом.

Suspicious devil, aren't you? [Christie 1963, p. 240].

Один із компонентів цього фразеологізму – *devil* («сатана, демон»). Згідно з Біблією він носив маску ангела і навіть був ватажком небесного воїнства, але втратив Божественну чистоту, впавши у гріх гордині. Він відмовився вклонитися створеній людині, за що зазнав вигнання із раю. Падаючи, він отримав хвіст, пазурі, копита, вкрився шерстю. І творцем йому було дано ім'я «сатана», тобто. ворог, супротивник. І сьогодні в мовних одиницях і в виразжальних засобах ці значення збережені народом. Диявол мав силу змінювати обличчя. Його важко було відразу розпізнати, виявити. А. Крісті була тонким психологом. Вона бачила, як самі благочестиві люди перетворюються на демонів. Під впливом багатьох життєвих обставин люди змінюються. У них з'являються такі риси, як підлість, агресія, хитрість. Іноді, щоб не видати ці якості, людина намагається їх завуалювати, тобто постати в іншій іпостасі, здаватися не тим, хто є насправді. Такою образною рисою наділила А. Крісті одного зі своїх героїв.

Religious mania – thinks she's God's instrument, something of that kind!
[Christie 1963, p. 219].

Люди не підозрюють, що є знаряддям Бога на людському шляху. Через людей Бог відкриває людську сліпоту, показує наші помилки. Зустрічаючи на своєму шляху такого Вчителя, ми маємо бути уважними. Він не дарма

з'явився поруч із нами. У цьому контексті в уяві одного з героїв з'являється образ старої жінки, яка нічого, крім Біблії, не читає. З висоти свого життєвого досвіду та Біблійних знань, вона намагається повчати оточуючих, вважаючи себе знаряддям Господнім. Так А. Крісті, за допомогою цього фразеологізму малює яскравими фарбами образ цієї старої жінки.

Уживання у складі фразеологізмів та ідіом, такого компонента як *damn* ми зустрінемо у великій кількості у творах А. Крісті. Ці слова відносяться до сфери міфічної, «нечистої сили», яка характеризується яскраво-вираженою негативною експресією. Вони є ядром фразеологічних утворень, що уособлюють найбільш пагубні та негативні риси людського характеру. Цей компонент має таке переносне значення, як «надзвичайно сильний», «великий», і тим самим самим, перебуваючи в тісному поєднанні з іншим словом цієї фразеологічної одиниці, зазвичай, посилює її значення.

Ta-ta, dearie, here's my old devil coming in, damn her eyes [Christie 2015, p. 163].

У даному контексті ми зустрічаємо в одному випадку – один із компонентів фразеологічного поєднання *devil*, в іншому – *damn*. У першому випадку за допомогою цієї метафори автор зображує персонаж, як диявола в жіночому обличчі, тим самим приписуючи героїні риси злої, підступної жінки. У другому випадку, ідіома має значення лайки, передає експресію мовця, виражає його емоції. У цьому контексті ця лайка звернена до тієї найстарішої жінки, зустріч з якою не віщувала приємні емоції.

Серед відібраних фразеологічних зворотів з творів А. Крісті, чималу кількість складають фразеологізми, що містять назви частин тіла. Людина завжди дбала про себе, про своє здоров'я, приділяла велику увагу своєму тілу. Прислів'я «У здоровому тілі – здоровий дух!» яскраво та образно підтверджує наші висновки. Безумовно, елементи людського тіла не могли не позначитися на культурології народів світу. Зокрема, ці елементи людського тіла ми зустрічаємо у фразеологізмах, які А. Крісті використовувала у своїх творах. Наведемо приклади:

We lost our heads a bit [Christie 1968, p. 250].

Цей фразеологізм є розмовним. Виходячи з логіки, ми чудово розуміємо переносний смисл цього виразу. Чи можна жити без голови? Але якщо припустимо що можна, то уявляємо, яке це буде життя. Швидше за все, нелегке та невеселе. Людина, яка немає голови, немає розуму. Вона може робити безрозсудні вчинки, нездатна концентрувати свої думки. У такому значенні вжито даний фразеологізм у контексті твору. Його герої розгубилися, дізнавшись, що перед їх смертю родич дещо сказав, і ця обставина видала б їх, внаслідок цього їм довелося б відповідати перед законом.

She ranged herself passionately on her husband's side, scorning the mere idea of his guilt, and fought for him tooth and nail [Christie 1978, p. 193].

Переносний зміст фразеологізму *tooth and nail* означає – боротися до виснаження, на межі людських сил, на межі нервової системи. Так, визначити семантику цієї фразеологічної одиниці нам дозволяють знання анатомії людського організму. Відомо, що призначенням нігтів є захист нервових закінчень, які зосереджені у великій кількості на кінцях пальців і не меншу кількість нервових клітин концентрується у зубних каналах. Еквівалентами цьому фразеологізму є прислів'я: «З зубів шкіру здирає», «Нігті розпухли, на зубах мозолі натер». Фразеологізм визначає ступінь напруги людських емоцій, силу духу, з якою персонаж виступив на захист, бився і стояв до кінця, відстоюючи невинність своєї близької людини.

Великий фонд фразеологічних зворотів в англійській мові складають фразеологізми з компонентом кольору. З найдавніших часів, кожному конкретному кольору надавалося певне смислове значення.

У фразеологізмах, що вживаються у романах А. Крісті, переважають червоний, чорний, коричневий кольори. Ми майже не зустрінемо світлих відтінків, оскільки у її романах скоюються злочини, а злочин не пов'язаний із «світлом». Це темрява, звідси й відсутність яскравих фарб. Наприклад, червоний колір має збуджуючу дію, має сильну енергію, пробуджує фізичну

силу. Червоний колір привертає нашу увагу і переключає нашу свідомість з одного об'єкта на іншій. Ця властивість яскраво відобразилася в англійській ідіомі *red herring*.

Armstrong's death is associated with "a red herring" which he swallowed – or rather which resulted in swallowing him! [Christie 1963, p. 157].

Чорний колір – відсутність кольору як такого. «Темрява» – це місце, де немає світла. Таким є образне пояснення фізичного значення чорного кольору. Переважання чорного кольору в житті людини може означати її прагнення сховатися у темряві, втекти. Цей колір може розповісти про емоційно-пригнічений стан, людинимеланхолію. У народному фольклорі він символізує пітьму, має відлякувальну властивість. Це колір жалоби.

But I am in her black books, since I cleared Mr. Inglethorp [Christie 1978, p. 147].

У фразеологізмі *black books* компонент *black* асоціюється з чимось таємним, що використовується проти інших людей, із насильством. У цьому «чорному списку» міс Ховард опинився детектив Пуаро.

Standing there, he fell into a brown study [Christie 1968, p. 28].

З погляду кольорознавства, коричневий колір має заспокійливу дію. Він нейтралізує надто сильні емоції, пом'якшує гнів та хвилювання. У контексті цього твору мовна одиниця *brown* у складі фразеологізму, позначає пригнічені емоції, засмучення, відчай. Герой твору впав у тугу, виявивши зміни, що сталися з жінкою у шлюбі. Заміжжя не пішло їй на користь.

Отже, дослідження фразеологічних одиниць за тематичною класифікацією, дозволяє зробити висновок про те, що вони є вмістилищем великого запасу знань людини про тваринний та рослинний світ, які виконують виховну функцію. У них віддзеркалилися буття та свідомість людини, її ставлення до явищ навколишнього світу.

ВИСНОВКИ

Фразеологія, як один із виразних засобів мови – є величезним джерелом передачі інформації про минуле та теперішній шлях людства. Вона має багаті виразні можливості, з якими письменники передають нам і зберігають для майбутніх поколінь живі образи реальності. Тому ми можемо з впевненістю сказати, що фразеологія займає не останнє місце в лінгвістиці. Вона твердо увійшла в історію його розвитку і продовжує підтримувати своє положення, черпаючи силу з глибини століть.

Природа фразеологічних одиниць полягає в тому, що з плином часу деякі висловлювання на мові набувають додаткове, ситуативне значення під впливом політичних, соціально-побутових та інших суспільних явищ. Новий контекст надає усталеним виразам нове значення. Причому, цей вислів може повністю втратити своє первинне значення. Отже, фразеологічна одиниця є різновидом вторинної номінації. Так народжуються одиниці мови, що мають особливий статус в мовній системі: з одного боку, фразеологічні одиниці не є еквівалентами слів, оскільки не володіють щільнооформленістю, з іншого боку, елементи фразеологічних сполук настільки пов'язані між собою семантично, що це дозволяє вносити їх у тлумачні словники як окремі самостійні одиниці мови.

Дослідження фразеологічних одиниць включає визначення критеріїв виділення фразеологізмів, їхніх меж, особливостей використання в процесі комунікації.

Образність фразеологічних одиниць уможлиблює їх порівняння з метафорою. Дане порівняння проводиться на тій підставі, що і фразеологічні одиниці, і метафори утворилися за допомогою єдиного способу – вторинної лексичної номінації, а значить вони є ефективними стилістичними прийомами.

У процесі вивчення фразеологічної системи англійської мови на прикладі творчості А. Крісті, було отримано результати щодо їх головних структурно-семантичних та стилістичних типів, проаналізовано їх походження. Дослідження дозволило дійти висновку, що людина в мовній та мовленнєвій діяльності не лише передає певну інформацію про світ, але також виражає своє ставлення до нього.

Текст, будучи найважливішою одиницею мови, відбиває всі сфери життя суспільства, а художній текст відображає ставлення автора до того що відбувається. Автор передає своє ставлення за допомогою виразності, метафоризацію, за допомогою оцінки, яка міститься в семантичній структурі слова. У той же час різноманітність мовних та мовленнєвих зображень надає цінності мовним одиницям. Вони змальовують образні картини світу, показують справжню реальність. Читач підключає свою уяву, фантазію, що веде його до розуміння творчого процесу, впливає на почуття та емоції. Фразеологічні звороти поживляють сухий текст і мову героїв, надають їм яскравості й забарвлення. Зберігаючи традиційне значення та структуру, вони здатні викликати сильні позитивні чи негативні емоції. Фразеологічні звороти відображають усю палітру людського життя й навколишнього світу.

У розвідці було проведено аналіз фразеологізмів з погляду семантичної, функціональної, стилістичної та тематичної класифікації, що дало можливість зробити такі висновки:

1) фразеологія виділилася в окрему лінгвістичну дисципліну на рубежі 40-х років XX ст. Це порівняно молода дисципліна, що набирає обертів у своєму розвитку;

2) у сучасній науці про мову фразеологічний зворот й досі не має однозначного визначення, у зв'язку з тим, що існують різні підходи до його вивчення;

3) роль фразеологізмів у розмовній мові, народній творчості, художній літературі безперечно недооцінена. Вони зберігають і передають нам історичний досвід народу. Для художника слова, вони є своєрідною

палітрою, яка дозволяє автору малювати в уяві читача, багаті на яскраві образи картини життя.

Отже, можна зробити висновок, що фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки і країнознавства.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні вживання фразеологізмів у детективах інших авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л. Г. Полісемія фразеологічних одиниць сучасної української літературної мови. *Питання фразеології східнослов'янських мов : тези республіканської наукової конференції*. Київ : Наукова думка, 1972. С. 108–109.
2. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія : навчальний посібник для студентів філологічних факультетів. 2-е вид., доп. і перероб. Харків : Вища школа, 1988. 134 с.
3. Ажнюк Б. М. Англійські фразеологізми з власне іменним компонентом. *Мовознавство*. 1984. № 6. С. 61–65.
4. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 198 с.
5. Балли Ш. Французская стилистика. 2-е изд., стереотипное. Москва : Едиториал УРСС, 2001. 392 с.
6. Баран Я. А, Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології : навчальний посібник. Ужгород : Ужгородський державний університет, 1999. 176 с.
7. Білоноженко В. М. Фразеологічний словник української мов. Київ : Наукова думка, 1993. 369 с.
8. Будз О. М. Критерії визначення антонімів. *Іноземна філологія*. Львів, 1978. Вип. 50. 198 с.
9. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2008. 248 с.

10. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. *Лексикология и лексикография. Серия : Наука*, 1977. С. 140–161.
11. Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації. *Проблеми зіставної семантики* : збірник наукових статей. відп. ред. А. В. Корольова. Київ : Вид. центр Київського національного лінгвістичного університету, 2011. Вип. 10. Ч. II. С. 72–76.
12. Демський М. Т. Українські фраземи й особливості їх творення. Львів : Просвіта, 1994. 62 с.
13. Жайворонок В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.
14. Жуйкова М. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов: моногр. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2007. 416 с.
15. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови. Ч. I. Київ : Радянська школа, 1965. 423 с.
16. Євтушина Тетяна Олександрівна. Лінгвостилістичний потенціал фразеології у творах В. Стефаника : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2005.
17. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 458 с.
18. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 424 с.
19. Кравцова І. І. Фразеологізми в сучасній англійській мові: визначення, підходи, класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 20(2). С. 29–32.
20. Краснобаєва-Чорна Ж. Терміносистема фразеології : структура та складники термінологічної мікросистеми «фразеокласифікація». *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 26. С. 156–163.

21. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высшая шк., 1996. 381 с.
22. Лабінська Б. І. Німецькі фразеологізми з компонентом на позначення фізичного стану людини : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2004. 20 с.
23. Мойсієнко А. К. Актуалізація фразеологічних одиниць у художньому тексті. *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті : теорія, практика, типологія*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. С. 115–121.
24. Мокієнко В. М. Історико-етимологічний аналіз фразеології та етимологія лексики. *Мовознавство*. 1990. № 5. С. 3–11.
25. Морараш Г. В. Фразеологічне багатство мови творів Євгенії Ярошинської. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. Вип. 28. С. 312–315.
26. Пономарів О. Д. Теоретичні питання фразеології. Київ : Вища школа, 1987. 230 с.
27. Прадід Ю. Історія української фразеографії. *Мовознавство*. 2012. № 1. С. 31–39.
28. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія: Проблематика досліджень : монографія. Київ, 1997. 252 с.
29. Руснак В. І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації. *Наукові записки. Серія : Філологія*. Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія». 2011. Вип. 19. С. 329–336.
30. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови : Етимологічний та етнолінгвістичний аспекти : монографія. Сімферополь : Доля, 2013. 600 с.
31. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

32. Скиба М. Є. Актуальні проблеми філології та перекладознавства : збірник наукових праць. Хмельницьк : Хмельницький Національний Університет, 2005. 82 с.
33. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ : Наукова думка, 1973. 280 с.
34. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики. Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 1999. 432 с.
35. (СУЛМ) Сучасна українська літературна мова : Лексика і фразеологія / за редакцією акад. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973. 438 с.
36. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія. Харків : Основа, 1990. 166 с.
37. Ужченко В. Д. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2000. 18 с.
38. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 494 с.
39. Українська мова : Енциклопедія / ред. кол. В.М. Русанівський та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
40. Хома Н. Ономастичний простір в українських фразеологізмах (прислів'ях, приказках). *Вісник Прикарпатського національного університету*. Івано-Франківськ, 2011. Вип. 29–31. С. 411–413.
41. Шитик Л. Частково фразеологізовані складні речення підрядно-сурядного типу в українській мові. *Українська мова*. 2013. № 2. С. 13–28.
42. Школяренко В. І. Розвиток багатозначності фразеологічних одиниць (на матеріалі фразеосемантичного поля «розумова діяльність»). *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка*. Полтава, 2001. Вип. 4–5. С. 235–243.

43. Щербань Н. П. Про один із засобів контекстуального перетворення фразеологізмів. *Мовознавство*. 1975. № 4. С. 41–45.
44. Altenberg B. On the Phraseology of spoken English. The Evidence of Recurrent Word-combinations / ed. by A. P. Cowie. *Phraseology. Theory, Analysis and Application*. Oxford : Clarendon Press, 1998. P. 101–122.
45. Cacciari C. Glucksberg S. Understanding idiomatic expressions : The contribution of word meaning. Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1991. 316 p.
46. Cowie A. *Phraseology : Theory, Analysis and Applications*. Oxford Studies in Lexicography and Lexicology. Oxford : Clarendon Press, 1998. 227 p.
47. Fernando Ch. On Idiom : Critical Views And Perspectives. *Linguistic Studies*. 1981. P. 18–48.
48. Ruckschloss G. Los fraseologismos de la vid y el vino en el Diccionario de Regionalismos Cuyanos. Vinos de America y de Europa. Paris : Le Manuscript, 2010. 356 p.
49. Glucksberg S. *Understanding Figurative Language : From Metaphor to Idioms*. Oxford : Oxford University Press, 2001. 186 p.
50. Johnson-Laird P. N. *Collection of Works on Idioms*. Oxford : OUP, 1998. 218 p.
51. Kvetko P. *English Lexicology in Theory and Practice*. Trnava : Univerzita Sv. Cyrila a Metoda, 2009. P. 30–39.
52. Makkai A. *Ecolinguistics: Towards a New Paradigm for the Science of Language*. London : Pinter Publishers, 1993. 430 p.
53. Makkai A. *Idiom Structure in English*. Series maior 48. Hague : Mouton, 1972. 371 p.
54. Nowakowska A. *Swiat roslin w polskiej frazeologii*. Wroclaw : Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005. 231 s.
55. Savin P. *Phraseology as Autonomous Linguistic Discipline*. *Linguistic and Literary Broad Research and Innovation*. Bucharest, 2010. № 1. P. 60–73.

56. Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. London : Oxford University Press, 1978. 268 p.
57. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego. Warszawa : Wiedza powszechna, 1974. T. I. 788 s.
58. Smith L. P. Words And Idioms : Studies In The English Language. London : Constable & Co Ltd., 1957. 299 p.
59. Sonomura J. Idiomaticity in the Basic Writing of American English. New York : Pete Lang, 1995. 419 p.
60. Strassler J. Idioms in English: A Pragmatic Analysis. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1982. 160 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

61. (LDEI) Longman Dictionary of English Idioms. London : Longman Group Limited, 1981. 387 p.
62. (NWDTEL) New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. Danbury : Lexicon Publications, INC., 1993. 1248 p.
63. (ODCIE) Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. A. P. Cowie, R. Mackin, I. R. McCaig. Volume 2 : Phrase, Clause & Sentence Idioms. London : Oxford University Press, 1983. 685 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

64. Christie A. Miss Marple. The Complete Short Stories. New York : G.P. Putnam's Sons, 1985. 346 p.

65. Christie A. *Murder On the Links*. London : HarperCollins Publishers, 1998. 215 p.
66. Christie A. *Ten Little Niggers*. London : HarperCollins Publishers, 1963. 256 p.
67. Christie A. *A Pocket Full of Rye*. London : HarperCollins Publishers, 2022. 256 p.
68. Christie A. *Death On the Nile*. London : HarperCollins Publishers, 2020. 384 p.
69. Christie A. *Why Didn't They Ask Evans?* New York : Pan Books, 1968. 192 p.
70. Christie A. *The Mysterious Affair at Styles*. London : Triad Panther Books, 1978. 192 p.
71. Christie A. *Death in the Clouds*. London : HarperCollins Publishers, 2015. 272 p.

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of the lexical and semantic peculiarities of English phraseological units in Agatha Christie's detective novels.

The object of the work is the usage of phraseological units in Agatha Christie's detective works.

The aim of the paper consists in revealing of the structural and semantic peculiarities of phraseological units in Agatha Christie's detective stories.

Phraseology is a very complex phenomenon, the study of which acquires its own method of investigation and also the incorporation of other branches of linguistics, such as lexicology, grammar, stylistics, history of language. The analysis of phraseological units from the point of view of their semantic, functional, stylistic and thematic classification was held in the investigation. It led to the following conclusions:

- 1) Phraseology was formed as a linguistic discipline in 40s of the XXth century;
- 2) The phraseological expression doesn't have the unique definition in the modern linguistics as there are different approaches to its study;
- 3) The role of phraseological units in the spoken language, folklore, fiction is underestimated. They preserve and convey the historical experience of the nation to us.

Key-words: *phraseology, phraseological unit, phraseological expression, semantic classification of phraseological units, thematic groups of phraseological units*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Андрієнко Юрій Олегович, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти yuradnk1@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Уживання фразеологізмів у детективах Агати Крісті»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 1.12.2023

Підпис _____ Андрієнко Ю. О.